

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: pedagogiky a psychologie
Studijní program: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ
Studijní obor (kombinace): český jazyk – občanská výchova

Edukace intelektově nadaných žáků v rámci nižšího sekundárního
vzdělávání

Education of intelligently talented pupils in the field of lower secondary
education

Diplomová práce: 08–FP–KPP–011

Autor:
Pavčina ŠIKLOVÁ

Podpis:

.....

Adresa:
Svobodná Ves 6
286 01, Čáslav

Vedoucí práce: Mgr. Jana Wernerová

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
86	12	5	20	24	5 + 1 CD

CD obsahuje celé znění diplomové práce.

V Liberci dne:

Zadání

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum

Podpis

Na tomto místě je mou milou povinností poděkovat vedoucí práce paní Mgr. Janě Wernerové za inspiraci, poskytnutí cenných podnětů, laskavost, trpělivost a metodickou pomoc při odborném vedení mé diplomové práce.

Dále pak děkuji všem, kteří se podíleli na mém výzkumném šetření, bez jejichž vstřícné pomoci, by nebylo možné diplomovou práci vytvořit.

Anotace

Práce se věnuje problematice rozumového nadání. První část vymezuje základní definice nadání, jeho modely, druhy. Zabývá se identifikací intelektově nadaných, popisuje charakteristické znaky, projevy a problémy intelektově nadaných žáků.

Uvádí možnosti vzdělávacích forem, tvorbu individuálně vzdělávacího programu pro tyto žáky.

Práce dále představuje výsledky výzkumného šetření, které se orientuje na zkušenosti pedagogů a jejich informovanost v problematice.

Výzkum zjišťuje současný stav a rozdíly přístupů pedagogů k intelektově nadaným žákům. Porovnává přístupy pedagogů na základních školách s přístupy pedagogů na gymnáziích v Pardubickém a Středočeském kraji. Následují dvě kazuistiky intelektově nadaných žáků.

Práce přináší částečný obraz problematiky výchovy a vzdělávání rozumově nadaných z pohledu pedagogů ve školské praxi.

Klíčová slova

schopnosti intelektové - dítě nadané intelektově - plán vzdělávací individuálně - identifikace nadaných - věk školní starší

Die Annotation

In der Diplomarbeit wird die Problematik von der Verstandsbegabung beschrieben. In dem ersten Teil werden gründliche Begabungsdefinitionen, ihre Modelle und Arte definiert. Die Arbeit beschäftigt sich mit der Identifikation von Intellektbegabten, beschreibt charakteristische Merkmale, Äusserungen und Probleme der intellektbegabten Schüler.

Es werden die Möglichkeiten der Ausbildungsformen, eine Bildung von einem individuellen Ausbildungsprogramm für diese Schüler angeführt.

Weiter werden die Ergebnisse der Forschung vorgestellt, die sich an die Erfahrungen von den Pädagogen und an ihre Informiertheit in der Problematik orientieren.

Die Forschung ermittelt den heutigen Zustand und unterschiedliche Pädagogeneinstellungen zu den intellektbegabten Schüler. Es werden Zugänge der Pädagoge an den Grundschulen mit Zugängen der Pädagogen an Gymnasien in dem Bezirk

Pardubice und in dem Mittelböhmischenbezirk verglichen. Im nächsten sind zwei Kasuistiken der intellektbegabten Schüler.

Die Arbeit bringt ein Teilbild der Erziehungsproblematik und die Ausbildung der Intellektbegabten aus der Sicht der Pädagogen in der Schulpraxis.

Schlüsselwörter

Intellektfähigkeiten - mit dem Intellekt begabtes Kind - individueller Ausbildungsplan - Identifikation der Begabten - älteres Schulalter

Annotation

The topic of this thesis is Problems of intellectual talent. The first part defines basic definitions of talent, its models, types. It is concerned with identification of mentally talented, it describes characteristic elements, favours and problems of mentally talented pupils.

It states the possibilities of educational forms, production of individually educational programmes for this pupils.

This thesis presents the reasons of research inquiries, which is oriented on pedagogic experience and their problems informedness.

Research investigates with current situation and differences in access of pedagogues to mentally talented pupils. It compares access pedagogues on primary schools and gymnasium in Pardubický and Středočeský country. Follows two case studies of mentally talented pupils.

This thesis bears sectional presentation of breeding problems and problems of intellectual talented from pedagogic view in school practice.

Key words

abilities intellectual - child intellectual talented - plan educational individually - identification of talented - age school older

Obsah

I	Úvod.....	10
II	Teoretická část.....	11
1	Nadání.....	11
1.1	Pojem nadání	11
1.2	Modely nadání	13
1.2.1	Mönks a Ypenburg (2002)	13
1.2.2	Jednotlivé modely nadání.....	14
1.3	Druhy nadání	18
1.3.1	Intelektová oblast.....	20
1.4	Identifikace rozumově nadaných dětí (Hříbková, 2002)	21
2	Možnosti rozvíjení intelektově nadaných dětí.....	26
2.1	Historie	26
2.1.1	Reforma pedagogického hnutí (Mönks, Ypenburg, 2002)	26
2.2	Vzdělávání nadaných v současnosti	27
2.2.1	Vnitřní diferenciaci	27
2.2.2	Vnější diferenciaci (Hříbková, 2002).....	30
2.2.3	Úloha rodičů ve výchově nadaných dětí.....	31
2.2.4	Instituce pro intelektově nadané jedince (Fořtík, Fořtíková, 2007)	32
2.2.5	Další možnosti vzdělávání rozumově nadaných jedinců..... (Fořtík, Fořtíková, 2007)	33
2.3	České a zahraniční publikace	35
2.4	Internetové zdroje	37
3	Individuální vzdělávací program.....	40
4	Nadané dítě a RVP ZV/ŠVP	42
5	Charakteristika dítěte staršího školního věku	44
5.1	Obecná charakteristika.....	44
5.2	Vývoj myšlení, zpracování informací a řešení problémů.....	45
III	Praktická část	47
6	Vlastní výzkum.....	47
6.1	Cíl.....	47
6.2	Dílčí cíle	47
6.3	Výzkumný problém	47
6.4	Zkoumaný vzorek	47
6.5	Použité metody	50
6.6	Realizace šetření	50
6.7	Vyhodnocení výzkumu a diskuze.....	51
6.8	Shrnutí vyhodnocení cílů šetření.....	69
7	Kazuistika.....	72
7.1	Kazuistika č. 1	73
7.1.1	Anamnéza rodinná a osobní	73
7.1.2	Vlastní pozorování během výuky.....	74

7.1.3	Rozhovor s Martinou	74
7.1.4	Rozhovor s třídní učitelkou	75
7.1.5	Shrnutí	77
7.2	Kazuistika č. 2	78
7.2.1	Anamnéza rodinná a osobní	78
7.2.2	Vlastní pozorování během výuky	79
7.2.3	Rozhovor s Tomášem	79
7.2.4	Rozhovor s třídní učitelkou	80
7.2.5	Shrnutí	82
IV	Závěr	83
V	Literatura	84
VI	Internetové zdroje	86
	Seznam příloh	87
	Příloha č. 1 - Vybrané pasáže z RVP	88
	Příloha č. 2 - Vybrané pasáže Školského zákona	91
	Příloha č. 3 – Dotazníky	93
	Příloha č. 4 – Ukázka vyplněných dotazníků	103
	Příloha č. 5 – Práce intelektově nadaných žáků	113

I Úvod

Již řadu let je problematika nadání zkoumána v pedagogice, psychologii. V současné době se toto téma stává aktuálním a větší pozornost se mu věnuje i v souvislosti se změnami ve školství, které se týkají dominantního integračního směru výuky a dokumentů: *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy České republiky*, *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice pro jednadvacáté století* (tzv. Bílá kniha), *Rámcový vzdělávací program pro základní a gymnaziální vzdělávání*,

Zvyšuje se u nás zájem veřejnosti o nadané děti a rozšiřuje se počet odborníků, kteří se zabývají problematikou jejich vzdělávání.

Práce se zaměřuje na intelektové (rozumové) nadání. Zájem škol o podporu rozumově nadaných se prohlubuje, roste počet aktivit i kvalitních služeb podporující rozumový rozvoj. Osmiletá (šestiletá, sedmiletá) gymnázia, především tady se předpokládá početný výskyt intelektově nadaných.

V zahraničí existuje řada odborných publikací a metodických příruček pro učitele. Česky psané literatury, která se věnuje nadání, není mnoho a vzdělávání pedagogů v této problematice se děje jen ojediněle. V postojích pedagogů ve velké míře převažují mylné názory o rozpoznávání a edukaci výjimečných dětí.

Vytvořila jsem částečný obraz přístupů pedagogů k podněcování rozvoje intelektově nadaných žáků.

Téma jsem si vybrala především z důvodu zajímavosti problematiky a její stoupající aktuálnosti. Nadané děti jsou nedílnou součástí naší společnosti. Měli bychom se je snažit rozvíjet a vychovávat. Proto je nutné je pochopit a dát jim možnost se rozvinout v plné míře.

II Teoretická část

1 Nadání

1.1 Pojem nadání

Nadání bylo stejně jako talent považováno za dar. Dobře to vystihuje ruský termín *darovanost'* nebo *odarjonnost'*. S tímto darem je třeba hospodařit a rozvíjet jej, jinak se nemusí projevit.

Existují různé pohledy na nadání. Nadané dítě se od ostatních dětí odlišuje svými schopnostmi. Je např. motoricky schopnější, lépe uvádí věci do souvislostí, je zvědavější a samostatnější. Jeho nadání není žádným problémem, pokud ho okolí akceptuje. Je důležité rozpoznat nadané dítě a patřičně se mu věnovat.

Ve vyhlášce č. 73/2005 Sb. §12 mimořádně nadané dítě je: „Jedinec, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých rozumových oblastech, pohybových, uměleckých a sociálních dovednostech.“

Existuje mnoho případů, kdy nebyla nadanému žákovi věnována dostatečná pozornost. Jestliže učitel/ka ve škole nechce poslouchat, ba i zakazuje, svérázné odpovědi takového žáka, žáka to odradí. Může se uzavřít do sebe, protože nemá vyvinutou emocionální stránku stejně vyspěle jako tu intelektuální, nevěří si tedy.

Podle Machů (2006) existují různé druhy nadání, projevují se v různých činnostech např. kreativní nadání, nadání v krásném umění, vědecké schopnosti, specifické akademické vlohy atd. Tato diplomová práce je zaměřena na intelektové schopnosti.

Intelektové schopnosti zahrnují verbální, početní, prostorové, paměťové schopnosti a faktory uvažování v rámci základních rozumových funkcí. Jsou spojeny se školní úspěšností.

Několik různých příkladů definic pojmu *nadání*:

1) Hartl (2004)

Nadání je soubor vloh jako předpoklad úspěšného rozvíjení schopností, nejčastěji používáno ve spojení s jedinci podávajícími nadprůměrné výkony při činnosti tělesné či duševní.

2) Fořtík, Fořtíková (2007)

Nadání:

- a) kvalitativně osobitý souhrn schopností, které podmiňují úspěšné vykonávání činnosti
- b) všeobecné schopnosti nebo všeobecné prvky schopností, které podmiňují možnosti člověka, úroveň a vlastnosti jeho činnosti
- c) rozumový potenciál nebo inteligenci, celostní individuální charakteristiku poznávacích možností a schopností učit se
- d) souhrn vloh, vrozených daností, projev úrovně a vlastností vrozených předpokladů
- e) talent, existenci vnitřních podmínek pro dosahování vynikajících výsledků v činnosti

3) Machů (2006)

a) Definice konzervativní versus liberální

Konzervativní definice používají k určení nadání jedno kritérium (zejména hodnotu IQ) a přesně určují hranici nadání, kterou splňuje maximálně 5 procent populace, liberální definice zahrnují až 20 procent případů.

b) Definice jednodimenzionální versus multidimenzionální

Multidimenzionální definice souvisí s liberálními a popisují nadání z více kritérií na rozdíl od jednodimenzionálních.

c) Definice potenciálu versus demonstrovaného výkonu

Výkonové definice pojmenovávají manifestovaný výkon, předpokladové definice zahrnují děti i s latentním nadáním (např. nadání předškoláci, podvýkonní nadání).

Tato sdělení se navzájem ovlivňují, jedno vychází z druhého a některé dílčí definice nezařadíme výhradně do jediné skupiny.

4) Freemanová (1998)

Zakladatelka mezinárodní společnosti ECHA uvádí ve své publikaci tuto definici nadání:

„Vysoce nadaní jsou zde definováni jako ti, kteří buď vykazují mimořádně vysokou úroveň své činnosti, ať už v celém spektru nebo v omezené oblasti, nebo ti, jejichž potenciál ještě nebyl pomocí testů ani experty rozpoznán. Je rozdíl mezi zjevným nadáním

dětí, nebo adolescentů a dospělých. Nadání dětí je obvykle vnímáno jako rychlejší vývoj v porovnání s jejich vrstevníky, nadání dospělých je spatřováno ve vysoké úrovni činnosti, založené na mnohaleté usilovné práci ve zvolené oblasti.

Nadání se může týkat současně více oblastí, např. intelektu, umění, tvořivosti, pohybových a sociálních dovedností, nebo může být omezeno na jednu či dvě z nich. Ale potenciál, ať už je jakýkoli, se může rozvinout do mimořádně vysoké úrovně činnosti pouze v podmínkách poskytujících přiměřené vybavení a psychologické příležitosti k učení.

1.2 Modely nadání

1.2.1 Mönks a Ypenburg (2002)

Nastiňují čtyři výkladová pojetí, čtyři různé modely vysvětlující nadání. Modely se však vzájemně nevylučují, ale dávají důraz na různá pojetí, hlediska.

a) Modely založené na schopnostech

Terman vychází z myšlenky, že schopnosti jsou stabilní tj. intelektuální schopnosti je možné zjistit již v časném věku a v průběhu života se příliš nemění.

b) Modely kognitivních složek

Tyto modely jsou zaměřeny především na procesy zpracování informací a hledají kvalitativní rozdíly v informačních procesech. Mnozí navrhují místo IQ používat pojem QI (kvalita zpracování informací).

c) Modely orientované na výkon

Zdůrazňují rozdíl mezi vlohami a jejich realizací. Pozornost věnují i činitelům, které stojí v cestě uskutečňování vloh. Činitele, potřebné pro manifestaci nadání, samotné vlohy a potenciál pro vysoký výkon nepovažují za dostatečné. Vlohy nejsou často rozvinuty, jelikož okolí je nerozezná a následkem toho nejsou podněcovány.

d) Socio-kulturně orientované modely

Vycházejí z předpokladu, že talent se může realizovat jen za vhodného spolupůsobení individuálních a sociálních faktorů, souvisí rovněž s odlišnými hodnotami kultur, politickém pojetí a hospodářských předpokladech dané země.

1.2.2 Jednotlivé modely nadání

Tannenbaumův hvězdicový model nadání

Tannenbaum uvádí pět faktorů, které ovlivňují úspěch v rozvoji nadání.

Patří mezi ně:

Nadprůměrná obecná inteligence (superior general intelligence),
výjimečné speciální schopnosti (exceptional special aptitudes),
neintelektové facilitátory (nonintellective facilitators),
vlivy prostředí (environmental influences),
náhoda nebo štěstí (chance or luck).

Obr. č. 1 Tannenbaumův hvězdicový model nadání (Machů, 2006)

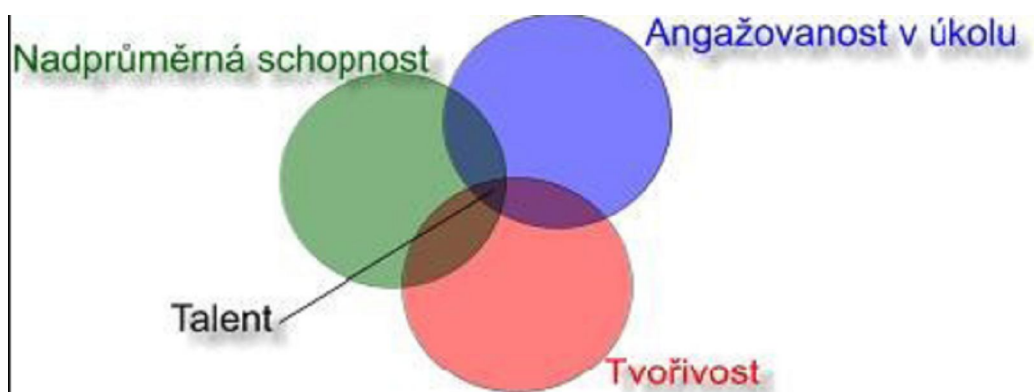
Renzulliho „model 3 kruhů“ (USA)

Renzulli vymezuje nadání jako interakci nadprůměrných schopností, tvořivosti a angažovanosti v úkolu.

Nadprůměrná schopnost – sestává z obecné schopnosti a specifických schopností.

Tvořivost – je charakteristická originalitou myšlení a tvůrčí vynalézavostí.

Angažovanost v úkolu – vyjadřuje vysokou motivaci, odolnost, vytrvalost a pracovitost.

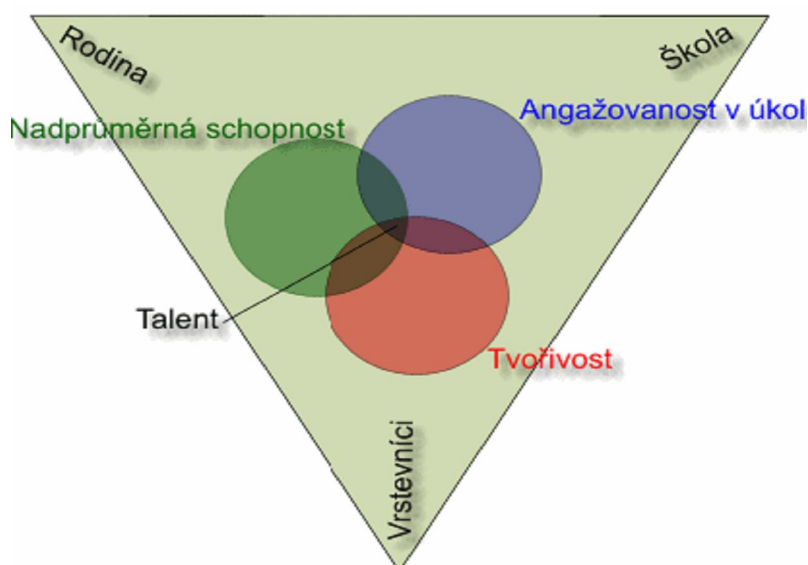
Obr. č. 2 Renzulliho tříkomponentový model nadání (Machů, 2006)

Mönksův „vícefaktorový model nadání“ (Holandsko)

Jeho inspirací je předešlý model. Podle tohoto autora na sebe vzájemně působí faktory individuální, ale také faktory sociálního prostředí, které Renzulli opomněl: rodina, škola a přátelé.

Interakce se nemůže optimálně vyvinout, pokud sociální prostředí neodráží vývojové potřeby dítěte. V případě, že do sebe všech šest faktorů zapadá, může se mluvit o nadání.

Model tří kruhů v trojrozměrné pyramidě se stal symbolem prvního evropského centra pro nadané v Holandsku (Sejvalová, 2004).

Obr. č. 3 Mönksův triádický model (Machů, 2006)

Sternbergův „triarchický model nadání (USA)

R. Sternberg je autorem „triarchické teorie inteligence“, přímo se tedy věnoval intelektovému nadání. Autor nesouhlasí s objektivitou měření IQ intelligenčními testy.

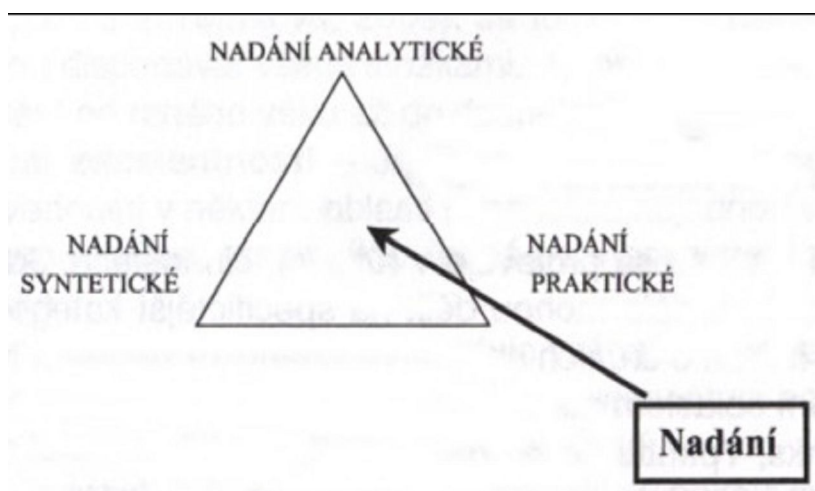
Sternberg zpochybňuje, že tyto testy jsou schopny hodnotit míru adaptace jedince v neznámých situacích. Schopnost se učit ze zkušenosti, dobře uvažovat, pamatovat si podstatné informace a dobře zvládat požadavky každodenního života, tak popisuje inteligenci.

Na základě své teorie inteligence definuje tři druhy nadání: analytické, syntetické, praktické a dodává, že úspěchu je dosaženo jen vyvážeností mezi těmito třemi složkami.

Analytické nadání – umožňuje rozebrat problém a rozumět jeho částem, lidé s analytickým nadáním jsou úspěšní v klasických intelligenčních testech.

Syntetické nadání – je patrné u jedinců, kteří dobře zvládají adaptaci v nových situacích, nemusí nutně skórovat v IQ testech, často vidí v zadání hlubší souvislosti, než byly tvůrcem testu zamýšleny.

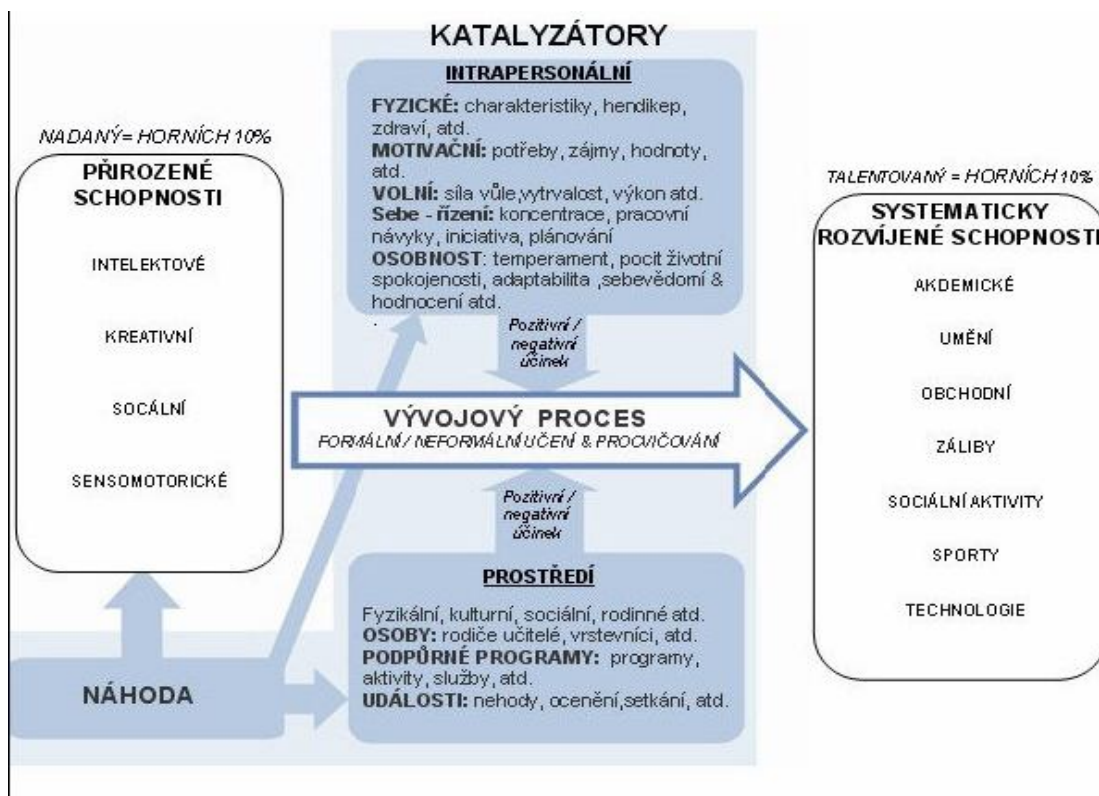
Praktické nadání – zahrnuje aplikaci jakýchkoli analytických či syntetických schopností do praxe.

Obr. č. 4 Sternbergův triádický model (Machů, 2006)

Gagného „diferencovaný model nadání a talentu“ (Kanada)

Podle F. Gagného (2004) je nadání přirozená schopnost podávat nadprůměrné výkony v jedné oblasti či více oblastech. Rozlišuje čtyři základní skupiny obecného nadání (intelektové, tvořivé, socioafektivní, senzomotorické), které se dále realizují ve specifických schopnostech. Uprostřed umístil komplex katalyzátorů, které mohou kladně či záporně přispívat k projevení talentu.

Obr. č. 5 Gagného diferencovaný model (Machů, 2006)

1.3 Druhy nadání

Nadání se projevuje v různých činnostech. K základním oblastem nadání se nejčastěji řadí (Mönks, Ypenburgová, 2002):

Intelektové schopnosti

Mezi intelektové schopnosti můžeme zahrnout obecné verbální, početní prostorové, paměťové schopnosti a faktory uvažování v rámci základních mentálních funkcí.

Specifické akademické vlohy

Umožňují realizaci intelektových schopností ve specifických oblastech (např. matematické nadání).

Kreativní nadání

Pomáhá jedinci tvořit stále nové nápady a produkty, vymýšlet další využití pro objekty a materiály. Často se pokládá za součást celkového nadání.

Vědecké schopnosti

Umožňují realizaci zejména intelektových a kreativních schopností. Dále se člení na technické, matematické, jazykové nadání aj. Jedinec často využívá vědeckých metod a postupů.

Vůdcovství ve společnosti

Má za následek kvalitní mezilidskou komunikaci a vedení osob.

Talent v krásném umění

Nachází svůj výraz především v umění výtvarném, hudebním, hereckém a tanečním.

Psychomotorická schopnost

Je realizací pohybových vloh, zahrnuje nadání na různé druhy sportů či umělecké pohybové aktivity.

Úroveň a existence nadání se často vymezují pěti známými kritérii (Hříbková, 2004):

Kritérium excelentnosti

Jedná se o posouzení z hlediska kvalitativního. Dotyčný prokazuje ve srovnání s průměrným vrstevníkem znamenité schopnosti či dovednosti v některé oblasti či několika oblastech najednou.

Kritérium vzácnosti

Nadání se vyskytuje ojediněle. Pro každý druh talentu bývá počet nadaných vymezován mezi dvěma až deseti procenty.

Kritérium produktivity

Nadaný prokazuje v oblasti svého nadání určité produkty činnosti, anebo k nim směřuje.

Kritérium demonstrovatelnosti

Dotyčný své nadání prokazuje, a to i opakovaně, ve výkonu by se neměla odrážet role náhody.

Kritérium hodnotnosti

Osoba s rozvinutými schopnostmi a dovednostmi směřuje k rozvoji vlastnímu, a tím i společnosti.

V odborné publikaci od Hříbkové (2005) se můžeme dočíst o dalším členění druhů nadání:

1) Horizontální klasifikace

Jedná se o klasifikaci podle druhů činnosti, ve kterých se nadání demonstruje. Pak se mluví o nadáním hudebním, výtvarném, jazykovém, matematickém sportovním atd.

Toto členění je vlastně rozšířeným pokračováním tradičního dělení nadání do tří základních skupin. Např. nadání pro oblast vědy je specifikováno na intelektové nadání a dále členěno na matematické, jazykové, organizační (řídící, vůdcovské), vědecké a technické.

2) Vertikální klasifikace

Vertikální klasifikaci nadání jde o rozlišení nadání podle míry jeho uplatnění. Člení se na aktuální a potenciální, tj. podle stupně aktualizace.

Aktuálním nadáním se rozumí výkony a projevy podávané v současné době. Potenciální nadání je možností, které lze dosáhnout v budoucnosti, pokud vývoj neohrozí nepříznivé podmínky a okolnosti. Základním faktorem, který určuje přechod potenciálního nadání v aktuální, je aktivní působení sociálních podmínek v širokém smyslu slova.

Dalším důležitým momentem na této cestě je aktivita osobnosti.

1.3.1 Intelektová oblast

Hříbková (2002) uvádí, že schopnosti jsou struktury činností, jimiž dotyčný disponuje, které může aktuálně užívat a které rozvinul na základě vloh. Intelektové schopnosti se dají též pojmenovat jako myšlením operovat s informacemi.

Rozumově nadané děti se převážně projevují podobnou úrovní dovedností a zájmů dospělých.

V oblasti poznávací je spontánní zájem mnohých dětí o čtení. Rané čtení bývá považováno za důležitý signál při posuzování intelektového potenciálu dítěte, nelze ho však brát jako hlavní nebo jediný.

Důležitým signálem nadání bývá rovněž schopnost koncentrace pozornosti, která je vzhledem k věku neobyčejně dlouhá, pokud se dítě zabývá činností, která ho zajímá. U těchto dětí se setkáváme se schopností nacházet a chápat vztahy mezi příčinou a následkem, mají též dobrou paměť pro detaily.

Jejich aktivita a zvědavost je mimořádná. Zajímá je řešení různých sociálních situací a polemizují s dospělými o správnosti či nesprávnosti jejich rozhodnutí.

Vývoj řeči bývá obvykle též akcelеровán, mají rozsáhlý slovník, jehož zásobu využívají ve verbálních projevech. Spontánní hledání podobností a rozdílů ve věcech a jevech včetně schopnosti správně zobecňovat je pro tyto děti také charakteristické.

Podle Fořtíka, Fořtíkové (2007) intelektové schopnosti nejvíce souvisí se školní úspěšností. Zahrnují verbální, početní, prostorové, paměťové schopnosti a faktory uvažování v rámci základních rozumových funkcí. Kombinace těchto schopností je základem pro další druhy talentů, jako např. v umění nebo vůdcovství.

Většina rozumově nadaných dětí projevuje už od nejútlejšího věku typickou schopnost poznávání (paměť, myšlení, pozornost atd.). Pokud tyto charakteristiky

podněcujeme a rozvíjíme, býváme svědky velmi zajímavého, neobyčejně rychlého vývoje poznávacích schopností.

Pokud přirozený vývoj tlumíme a k jeho rozvoji nedochází, může se stát, že nadprůměrné schopnosti paradoxně vytvoří negativní sílu, která začne brzy působit proti jakémukoliv učení a vzdělávání.

1.4 Identifikace rozumově nadaných dětí (Hříbková, 2002)

Jak rozpoznat nadané dítě? Za nadané dítě je považováno to, které dosahuje mimořádných výkonů v určité oblasti ve srovnání s výkony vrstevníků. Na základě těchto výkonů se dále může usuzovat o vysoce rozvinuté schopnosti intelektové i mimointelektové povahy, osobnostních vlastnostech, podpůrném vlivu prostředí, ve kterém dítě vyrůstá.

Identifikace se většinou vztahuje k dětem staršího školního věku, na 2. stupni základních škol, protože je zaměřena na vyhledávání těch nejlepších dětí s již demonstrovaným nadáním ze širší skupiny takových dětí. Cílem mnoha výzkumů osobnostně-vývojového přístupu se stala identifikace charakteristických znaků nadaného dítěte.

Identifikací se rozumí proces vyhledávání dětí, které svými předpoklady a chováním vyhovují k zařazení do speciální edukační nabídky určené pro nadané děti. Signály intelektového nadání jsou pozorovatelné už v předškolním věku.

Z psychologických metod používaných v tomto procesu jsou nejčastěji skupinové a individuální testy inteligence, testy kreativity, motivační dotazníky, posuzovací škály chování, metoda rozhovoru, pozorování, rozbor některých produktů činnosti dítěte.

Z pedagogických metod to mohou být např. didaktické testy, dále lze využít školních známek, výsledků v různých školních a mimoškolních soutěžích, posuzovacích škál chování dítěte při vyučování.

Proces identifikace se obvykle skládá ze tří nebo minimálně dvou etap (Hříbková, 2005):

První etapa (nominační) spočívá v tom, že zejména učitelé, rodiče a další osoby, které se domnívají, že dítě v jejich okolí splňuje zveřejněné požadavky pro vstup do speciální edukační nabídky pro nadané v určité oblasti, mají možnost takové dítě přihlásit.

Druhá etapa obsahuje screening individuů prostřednictvím skupinových metod a analýzy informací o přihlášených jedincích k účasti v edukační nabídce, pro kterou je identifikace prováděna.

Třetí etapa se opírá o výsledky metod, které jsou dětem předkládány a které jsou administrovány individuálně. V této etapě se tedy pracuje s individuálními metodami (individuální testy inteligence, rozhovor, analýza produktů uchazeče) a celý identifikační proces se výrazně individualizuje.

Uvedené tři etapy identifikačního procesu následují většinou v časové posloupnosti.

Kognitivní projevy intelektově nadaných dětí školního věku (Hříbková, 2005):

Intelektové charakteristiky:

- při získávání informací samostatně používají encyklopedické zdroje a moderní technologie
- zajímají se o vztahy příčiny a následky, jsou schopny rozpoznat vztahy mezi jevy
- identifikují nesrovnalosti, jsou citlivé na existenci problémů
- mají zálibu ve strukturování informací a vytváření různých systémů (číselných, časových, hodnotových apod.)
- jsou schopny správně a rychle zobecňovat
- mají rozvinuté kritické myšlení, což se mimo jiné projevuje tendencí k pochybováním polemice a zvýšené sebekritice
- charakteristický je pro ně bohatý slovník, přitahují je abstraktní pojmy
- při hodnocení svých a cizích výsledků činnosti se řídí vlastními kritérii
- jsou schopny delší koncentrace pozornosti než ostatní děti stejného věku

Tvořivé charakteristiky:

- snadno rozehrávají fantazii a imaginaci
- při školních a mimoškolních činnostech projevují intelektuální hravost a zvědavost
- jsou schopny přijímat nové informace a vyžadují je

- jsou velmi flexibilní v myšlení a dospívají k originálním způsobům řešení různých úkolů, snaží se hledat svoji vlastní odpověď na danou otázku
- dovedou být nekonvenční v uvažování
- nebojí se riskovat

Paměť:

- vyznačují se vynikající pamětí
- jsou dobří pozorovatelé a dlouhodobě si zapamatují i drobné detaily
- pozornost však věnují zejména věcem a jevům, které je zaujaly

Nekognitivní charakteristiky a projevy (Hříbková, 2005):

Motivační charakteristiky:

- zdůrazňuje se obvykle převaha vnitřní motivace před vnější
- jejich chování a jednání je často řízeno vědomým cílem
- vyznačují se vytrvalostí při vykonávání činností, které je zajímají
- mají rozmanité zájmy a neunavuje je duševní činnost

Emocionální charakteristiky:

- mají zvýšenou potřebu emocionální podpory a emocionálního přijetí
- citlivost až přecitlivělost
- působí ve srovnání s vrstevníky jako emocionálně méně vyzrálé
- impulzivita a expresivní vyjadřování při obhajování názorů
- přitahuje je estetická dimenze věcí

Sociální charakteristiky:

- vyznačují se potřebou volnosti a aktivity
- vytvářejí tím tlak na okolí ke zvýšené pozornosti k jejich osobě a činnostem
- v sociální skupině často zaujímají extrémní pozici
- mají vysoké nebo extrémně nízké sociální dovednosti
- odvaha k prezentování vlastních názorů, jejich argumentované hájení před skupinou
- smysl pro humor, kterému však nemusí spolužáci rozumět
- vyhledávají si starší děti pro komunikaci a pro činnost
- sociální „naivita a bezelstnost“

Charakteristiky učení a školní projevy:

Obečně lze říci, že intelektově nadané děti se učí snadno a rychle:

- relativně dobře se adaptují v novém učebním prostředí
- preference individuálního učení a práce před skupinovou
- jsou schopni samostatně vyhledávat potřebné informace a orientovat se v nich
- znalosti v oblasti zájmu přesahují požadovaný rozsah i hloubku učiva
- obliba učení prostřednictvím manipulace s objekty a experimentací
- tendence spíše k induktivnímu učení a řešení problémů
- preferují problémové úlohy
- tendence ke strukturování řešeného problému
- nemají rády učení mechanické a paměťové
- při učení využívají fantazie a představivosti
- vlastní pracovní tempo při vypracovávání úkolů
- schopnost oddalovat dokončení činnosti, pokud nejsou spokojeny s jejím výsledkem
- snaha o dokonalé provedení úkolu, které je v souladu s jejich představou
- často zpochybňují daný stav, polemizují s učiteli
- mají potřebu prezentovat své znalosti nebo dovednosti před třídou

Problémy spojené s nadáním (Machů, 2006):

Nadaní jsou charakterizováni nerovnoměrným vývojem, děti s disproporcionálním vývojem. Tato asynchronie se může projevovat mezi rozvinutou kognitivní oblastí a méně vyvinutou fyzickou oblastí, motorickou a sociálně-emocionální oblastí, což může mít za následek další problémy:

Myšlení versus motorika

Tento problém by se dal nejlépe definovat na předškolních dětech. Některé z nich už plynule čtou, ale se základními motorickými dovednostmi si nevědí rady, např. zavázat tkaničku od bot.

Myšlení versus verbální projev

Zde hrozí nebezpečí diagnostiky dítěte jako podprůměrného. Dosavadní verbální schopnosti dítěte často nedokážou přetransformovat do srozumitelné podoby sled jejich originálních a rozsáhlých myšlenek.

Myšlení versus emocionálně-sociální úroveň

Tato nerovnoměrnost má za následek řadu různých problémů. Nadaní jedinci dokážou pochopit mnohé náročné situace, ale bohužel je nedokáží zvládnout vzhledem ke své emocionálně sociální úrovni:

a) Interpersonální vztahy

Inteligentní děti potřebují partnery, kteří sdílejí podobné zájmy. V kolektivu vrstevníků se cítí osamocené a nepochopené, proto vyhledávají společnost starších dětí nebo dospělých. Konflikt mezi sebou a okolím vyvolávají tím, že se snaží organizovat veškeré dění kolem sebe, vymýšlejí různá pravidla a očekávají, že se jim ostatní budou podřizovat.

b) Rozsáhlá sebekritika

Schopnost vidět možnosti a alternativy může u mladých nadaných vzbuzovat idealistické představy o tom, čím by mohli být a zároveň snižovat jejich vlastní sebevědomí, poněvadž vidí, jak daleko jsou od dosažení ideálu. To bývá často zdrojem existenčních depresí.

c) Vyhýbání se riskování

Nadaní vidí nejen různé možnosti řešení, ale i další problémy s nimi související. Vyhýbání se těmto problémům může vést k podvýkonnosti a celkové pasivitě.

d) Perfekcionismus

Géniové mají ohromnou dávku ctižádosti a musí být za každých okolností bezchybní.

e) Multipotencialita

Během adolescence si většina nadaných začne uvědomovat své schopnosti, které se vyskytují ve více oblastech. Problém nastává v okamžiku, kdy si volí budoucí profesi.

2 Možnosti rozvíjení intelektově nadaných dětí

2.1 Historie

2.1.1 Reforma pedagogického hnutí (Mönks, Ypenburg, 2002)

Na počátku 20. století se začaly prosazovat reformní myšlenky proti „staré škole“, která kladla důraz na memorování a autoritu. Tyto reformní ideje spočívaly zejména v individualizaci výchovy dítěte.

Jedním z prvních reformátorů byl Decroly, který se stavěl zejména proti paměťovému učení. Mezi další významné reformátory patří Peter Petersen, který založil v roce 1927 Jenský plán, Helena Parkhurstová s Daltonským plánem a zejména Marie Montessori.

Právě Marie Montessori byla přesvědčená, že každé dítě má v sobě sklon uskutečňovat své vlohy a učitel má dítě sledovat a poskytnout mu to, co potřebuje. Učitel je v roli povzbuzovatele a pomocníka a samo dítě si určuje, co ho zajímá.

„Novátorské“ školy – montessoriovská, jenského plánu a daltonského plánu – staví do středu zájmu dítě a jeho spontánní vývojové tendence: dítě jako jedinečná bytost má právo na co nejlepší vývoj svých vloh a schopností. Vycházejí z principů individualizace a diferenciací.

Montessoriovská pedagogika vycházela z předpokladu, že každé dítě má vrozený sklon uskutečňovat své vlohy/schopnosti. Z toho plyne „princip svobodné volby“ dítě dospívá samo k rozhodování, co chce dělat. Svoboda volby ale neznamená „laissez faire“ (nepatrné či žádné řízení ani kontrolu). Učitel se chová spíše jako povzbuzovatel a pomocník než jako dirigent a kontrolor. Učitel dítě podněcuje a umožňuje mu svobodně si zvolit samostatnou činnost. Tato pedagogika zahrnuje do výuky i výchovu, která vede k vědomí odpovědnosti vůči životnímu prostředí např. pečovat o rostlinu.

Montessoriovská základní škola nemá ročníkové třídy, jak bývá obvyklé, ale vertikální seskupování, tj. v jedné třídě jsou většinou žáci tří různých ročníků. Žák může pracovat samostatně, ve skupině, připojit se k týmové práci. Montessoriovské zásady výuky se týkaly především mateřské školy a prvního stupně školy základní:

- pracuje se samostatně, bez dozoru
- lze střídát práci individuální a společnou
- očekávají se vlastní myšlenky a zájmy a nic se nepokládá za nedostupné

- respektuje a akceptuje se individuální učební tempo
- zdůrazňuje se odpovědný přístup vůči životnímu prostředí (společnost, příroda a kultura)

2.2 Vzdělávání nadaných v současnosti

Podle projevů nadaných dětí můžeme usoudit, že zcela jistě potřebují trochu odlišný způsob výuky než ostatní děti. Tuto odlišnost dnes realizujeme na dvou úrovních: za prvé jako vnitřní diferenciaci výuky, kde jsou kladeny velké nároky na učitele a za druhé jako vnější diferenciaci, kterou je však třeba vložit do systému současného školství.

2.2.1 Vnitřní diferenciaci

Většinově se ve společnosti užívá frontálního způsobu výuky. V rámci schválení a zavedení RVP do škol by se tato situace měla měnit. Patříčná změna by měla být ku prospěchu nejen nadaným dětem.

Podle Hříbkové (2004) je třeba přistupovat ke každému individuálně, žák má právo na své individuální tempo v jednotlivých oborech. Nové zpracování výuky podle RVP by mělo vést k efektivní práci a obsah by měl být chápán komplexně a mezioborově.

Nadaný žák ve většině případů nedokáže být objektem vyučování, staví se na stejnou roveň společně s pedagogem a spolupracuje s ním na svém rozvoji. Nadané dítě v úzkém okruhu oboru může učitele i předstihovat a ten mu pak není schopen předávat patřičné informace.

V tradiční škole je učitel v roli instruktora, jeho úloha spočívá především v předávání vědomostí žákům. V případě výuky mimořádně nadaných dětí však tento učitel selhává. Je třeba odlišného postavení učitele. Místo instruktora by měl zaujímat pozici „trenéra“. Tento „trenér“ nemusí mít hlubší znalosti v oboru než žák, ale musí umět žáka patřičně stimulovat k rozvoji v patřičné oblasti, klást provokativní otázky. Učitel musí být dobrým psychologem.

Na učiteli a jeho schopnostech podpořit žákovo nadání záleží nejvíce. V jakých oblastech se dá dítěti pomoci?

Sestavit individuální plán každému žákovi na míru. Tento individuální plán vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné školy, ze závěrů psychologického vyšetření a vyjádření rodičů žáka. Je součástí dokumentace žáka a je za něj zodpovědný ředitel školy.

Dávat problémové úkoly.

Tvořit projekty. Ty umožňují dítěti dychtícímu po vzdělání exponovat bez toho, aby mělo zvláštní postavení ve třídě.

Vytvořit projektové plány a skupiny napříč věkovými ročníky.

Zapojit nadané žáky do výuky jako „asistenty“.

Pracovat na soutěžích a olympiádách.

Využívat samostatnou e-learningovou práci (př. projekt Talent).

Vytvořit diferencované skupiny v rámci třídy a v rámci jednotlivých předmětů.

Zadat individuální práci, je-li žák s úkolem hotov dříve než ostatní.

Podpůrná opatření ve škole (Mönks, Ypenburg, 2002)

Existují dvě možnosti podněcování a podpory vysoce nadaných žáků:

1. urychlování („akcelpace“)
2. obohacování (enrichment“)

ad 1.

Akcelerací rozumíme rychlé vzdělávání v základní škole, časný přechod na navazující školy nebo na univerzitu a přeskočení jedné nebo několika tříd. Je tu předpoklad, že nadané dítě může bez obtíží zvládnout látku vyššího ročníku, ale na odpor naráží v tom, že emociálně a sociálně není ještě dost zralé.

Ze zkušeností se ví, že nadané dítě má většinou přátele věkově starší než je ono samo, vyhledává přátele na stejné vývojové úrovni ne na shodně věkové úrovni.

S akcelerací musí souhlasit všichni zúčastnění: učitelé, odborníci a rodiče (často i příslušný žák sám, když jde o mladistvého).

ad 2.

Urychlení neznamená vždy přeskočení třídy, ale týká se zvládnutí učiva např. žák zvládne knihu, která obsahuje látku na celý školní rok za půl roku nebo učební plán pro čtyři následující roky se naučit za tři roky.

Možnosti podpory nadaných dětí (Mönks, Ypenburg, 2002)

Komplexní výukové metody

1. Pomocná učitelská síla resp. speciální pedagog

V amerických školách jsou „ressource trachet“ (pomocná učitelská síla) určeno pro rychle se učící, v holandských školách jsou často „remedia teachers“, pomocné učitelské síly, speciální pedagogové, určeno pro slabé a problematické žáky.

2. Projekty

Práce samostatná, skupinová, je vhodná pro podporu nadaných dětí. Poskytuje jim příležitost plně se exponovat bez toho, aby kvůli tomu měly ve třídě zvláštní postavení.

3. Pracovní společenství

Využívá se především v Německu, děti různého stáří, ale vývojově na stejné úrovni, aniž by se děti musely vzdát své původní třídy. Prohlubují sociální interakce mezi stejně nadanými dětmi a jejich emocionální rozvoj.

4. Renzulliho metoda otáčecích dveří

Žák vypouští z denního rozvrhu některé vyučovací hodiny, protože látku probral rychleji. Metodu otáčecích dveří lze použít u žáků, kteří jsou např. obratnější v počítání nebo ve čtení než ostatní děti ve třídě. Takový žák pak odchází na hodiny matematiky nebo čtení do vyšší třídy.

5. Rychlíkové třídy

Jsou to zvláštní třídy – většinou pouze v rozsahu střední školy – sestavené z vysoce nadaných žáků, kteří mohou probírat učební látku zrychleným tempem. Zkušenosti s nimi mají v některých zemích v Německu (např. Hamburk a Rýnsko-Pfalz).

Širší zkušenosti s těmito třídami zatím mají jen ve Spojených státech a od roku 1984 v Číně. Žáci zvládnou šestiletý program primární školy za čtyři roky, když pak absolvují rovněž šestiletý program sekundární školy také za čtyři roky, mohou jít ve věku 13 až 14 let na univerzitu. Odpůrci tohoto radikálního urychlení zdůrazňují možné sociální problémy, případně negativní následky pro budoucí osobní vývoj takových žáků.

6. Brainstorming a brainwriting

Principem „bouře mozků“ je produkce velkého množství návrhů na řešení v relativně krátkém čase. Po vyslovení problému každý z žáků bezprostředně vysloví (napíše) svůj nápad nebo to, co ho napadne jako první. Druhou fází je povinnost aktérů podrobit jednotlivé návrhy kritice. Touto cestou hledají optimální řešení. Metoda je výborným předpokladem pro rozvoj aktivity a tvořivosti.

2.2.2 Vnější diferenciaci (Hříbková, 2002)

Chtěla bych upozornit na velmi důležitou úlohu rodičů, kteří rozhodují, do jaké školy své dítě umístí.

Existují školy a třídy speciálně zaměřené pro nadané děti. Musíme brát na zřetel výběr dětí, které do této školy budou docházet. Nejde o nejúspěšnější děti základních škol. Jak již víme, nadání nemusí jít zcela souběžně se školními výsledky.

V homogenní třídě či škole nadaných dětí se vytvoří zvláštní sociální klima. Děti budou mezi sebou rovnými, ale také mezi dětmi, z nichž každé má zvláštní sociální schopnosti. Negativní reakce mohou vycházet ze strany rodičů či přímo dětí z vedlejších standardních tříd.

Ve speciální třídě jsou dvě možnosti odlišné práce oproti ostatním třídám. Můžeme zrychlit tempo výuky standardní látky, ale můžeme také změnit skladbu probírané látky.

Ve školách můžeme také dělit předměty na rychlejší a pomalejší skupiny. Kolem výběru dětí by pak nevznikalo takové pnutí jako v případě speciální třídy a dělení skupin by také více respektovalo zaměření schopností jednotlivých dětí.

V malých školách si může ředitel dovolit i vytvoření věkově smíšených skupin. Můžeme tedy mimořádně nadané dítě na určitý předmět přeřadit do vyššího ročníku. Tato varianta je však náročná na sestavení rozvrhu.

Školský zákon umožňuje nadaným dětem přeskočit celý ročník, stejně tak začít dříve školní docházku. Pro dítě to znamená, že se dostane do skupiny, která mu svou úrovní odpovídá lépe než jeho vrstevnická skupina.

Každá škola by měla jako součást své standardní nabídky umožňovat rozvoj žáků i formou různých kroužků či kurzů, ještě lépe formou nepovinných a volitelných předmětů.

2.2.3 Úloha rodičů ve výchově nadaných dětí

Výchova všech dětí začíná doma v rodině a tam by měla i pokračovat po zahájení školní docházky. Řada rodičů si myslí, že potom odpovědnost za výchovu dítěte přebírá škola. Tak tomu ale není, zvláště u nadaných dětí. Škola je tvořena obecnými normami, které nadanému dítěti neodpovídají. Nadané dítě má své individuální normy. A právě tuto individualitu mohou nejvíce podporovat rodiče doma. Jejich úloha je tedy daleko větší než úloha učitele ve škole.

Campbell (2001) tvrdí, že role rodičů je v rozvoji nadání jejich dětí velice podstatná. Nejdůležitější je, aby rodiče svému nadanému dítěti rozuměli a podporovali ho. Přijde-li s nějakou kresbou či jiným výtvozem, je třeba ho pochválit a rozebrat s ním výtvar. Samozřejmě, že všude platí heslo „všeho s mírou“ a nemůžeme dítě neustále vyvyšovat. Každé dítě potřebuje mít nějaké hranice, musí vědět, co si může dovolit a co ne. Rodiče by měli projevovat dítěti svoji náklonnost, aniž by mu jenom ustupovali.

Často se setkáme s rodiči, kteří se chlubí nadáním svého dítěte na veřejnosti. Nutí ho, aby cvičilo to, co umí, a tak zabraňují dalšímu rozvoji daleko širšího talentu, nehledě na to, že takové jednání může u dítěte způsobit vytvoření si nechutě k učení, ze kterého mívá přirozeně radost.

Rodiče by měli dítěti poskytnout podnětné prostředí. Už od útlého dětství by dítě mělo být povzbuzováno ke kreativitě, mělo by být upozorňováno na různé věci, aby se tak podpořila jeho vnímavost, mělo by se nechat všechno ohmatat, cítit, slyšet.

V oblasti zájmů je osobní vzor rodičů nesmírně důležitý. V raném věku se dítě učí nápodobou.

Je tedy důležité nechat dítě podílet se na činnostech, které dělají rodiče, vnímat své prostředí. Dítě se pak rozvíjí daleko lépe a je schopno dát věci do souvislostí.

Od 7 let se na výchově podílí také škola a zejména skupina vrstevníků. V tomto věku by rodiče měli dítě podporovat v tom, o co se zajímá. Opět platí, že i tady musíme najít správnou míru a např. nezatěžovat dítě přílišným cvičením na hudební nástroj. Takové zatížení může způsobit jednostranný rozvoj a dítě tak nemá čas na jiné zájmy, kamarády apod.

Od 12 let si dítě zevšeobecňuje zákony v zájmových oblastech, rodič už nemusí být všude s dítětem, ale měl by dítě podporovat, vyslechnout jeho problémy, poradit. Dobré je, aby v tomto věku dítě sportovalo a mělo tak možnost srovnání s vrstevníky i v jiné oblasti.

Kolem 18. roku věku rodiče dítěti pomohou nejvíce pochopením, že dítě je samostatné, skoro dospělé.

2.2.4 Instituce pro intelektově nadané jedince (Fořtík, Fořtíková, 2007)

Školy (základní, střední a vysoké)

V současné době je trend konkurence škol a vzrůstá nutnost její prezentace na veřejnosti. V souvislosti s těmito tendencemi se některé instituce snaží nabízet rozvojové činnosti nad rámec samotného vyučování. Jsou organizátory mimoškolních aktivit, kroužků a sportovních akcí. Jedním z příkladů může být Gymnázium Cheb, které nabízí žákům v odpoledním čase 15 různých kroužků a 49 volitelných předmětů. Mezi školy s netradičními programy pro volný čas patří např. Gymnázium Jana Opletala v Litovli, jehož žáci se účastní např. projektu revitalizace litovelských rybníků a spolupracují s dětmi postiženými onkologickým onemocněním. Tradiční aktivitou tohoto gymnázia je realizace herního klubu stolních her, kterých v republice existuje už více než 200.

Zajímavý systém odpoledních aktivit můžeme najít třeba na internátní škole gymnaziálního typu Open Gate v Babicích u Říčan, která kromě běžných činností nabízí studentům např. jízdu na koni, práci na vlastní farmě, keramickou dílnu, herní kluby a mnoho dalších, většina kroužků i sama výuka probíhá jak v českém, tak v anglickém jazyce. Škola má prestiž výběrového víceletého gymnázia pro mimořádně nadané žáky.

Střediska volného času

Fungují v krajských a větších městech, pečují o volnočasové aktivity. Jejich zřizovatelem je obvykle magistrát daného města. Nabízí mnoho pravidelných kroužků, ale také letní a zimní tábory, víkendové pobyty a společné akce, jako jsou divadelní, pěvecká či taneční vystoupení a přehlídky, filmové projekce, oborové soutěže a výstavy. Za všechny jmenuji Dům dětí a mládeže hlavního města Prahy, který má sedm vlastních středisek. Ve Stanici přírodovědců se schází především mladí biologové, chemici a chovatelé. Stanici techniků navštěvují modeláři a zájemci o výpočetní techniku a elektroniku.

Nestátní (neziskové) organizace

Jejich počet vzrostl po sametové revoluci. Tyto organizace umožňují dětem realizace v mimoškolním čase.

Mensa ČR

Mensa ČR je volnočasová organizace a podle toho vypadá i její činnost. Hlavní je péče o nadané jedince v době mimo školu, především o víkendech a o prázdninách.

Založila přes 100 klubů stolních her, organizuje letní zábavně vzdělávací campy a víkendové akce.

Centrum nadání

Centrum nadání je občanské sdružení zaměřené především na předškolní mládež a mladší školní děti a spolupřátající diagnostické dny (ze kterých se rekrutují žáci do tříd pro nadané).

Institut dětí a mládeže

Institut dětí a mládeže se stará o olympiády (podle tvrzení samotných zaměstnanců je zájem o olympiády ze strany škol, studentů i jejich rodičů rok od roku menší).

Pedagogicko-psychologické poradny

Poradna poslouží nejen odborným prozkoumáním schopností a možností dítěte, ale pomáhá rovněž pravidelnými konzultacemi. Nabízí i tzv. testy profesní orientace žáků, psycholog tedy může fungovat jako kariérový poradce. Na základě testů spolu s posouzením osobnostních a motivačních ukazatelů psycholog situaci dítěte zhodnotí a poradí, pokud student stojí před rozhodováním a výběrem svého budoucího povolání nebo vhodné vysoké či střední školy.

2.2.5 Další možnosti vzdělávání rozumově nadaných jedinců

(Fořtík, Fořtíková, 2007)

Internetové kurzy a internet

Nadaní jedinci mají blízko k výpočetní technice a komunikačním technologiím 21. století. Se zajímavým projektem přišla Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy v Praze, která ve spolupráci s Národním institutem dětí a mládeže před několika lety začala realizovat online vzdělávání dětí ve věku od 13 let v přírodovědných předmětech a s názvem Talent. Jde o systematické jednoleté online cykly kurzů pro mladé lidi, kterým se stala koníčkem např. fyzika, chemie nebo geografie. Studenti mají zdarma přístup do výukové databáze, kde mohou pracovat na zajímavých úkolech z přírodovědných oblastí. Kurz je doplněn i prezenčními setkáními účastníků, na nichž představují své pololetní projektové práce.

Internet sám o sobě je velmi bohatou studnicí informací a poznatků. Je známo, že tzv. surfování po internetu se může snadno stát také závislostí. Je proto více než vhodné si udržovat přehled o tom, na jakých stránkách a v jaké míře tráví děti čas u tohoto podmanivého média.

Vzdělávací tisk a média

Kromě základní naučné a populárně-naučné literatury lze pro nadané děti nalézt velké množství informací i v denním a odborném tisku. Tematicky orientované rubriky deníků, ale také časopisy s odbornou tematikou (jako např. 21. století, ABC, 100 + 1 zahraničních zajímavostí, National Geographic) ukojí zvědavost mnoha dětí se zájmem o vědu a přírodu.

Kontakt s technikou a především s novými údaji všeho druhu je pro nadané děti naprosto klíčový.

Zahraniční stáže a stipendia

Pro nadané jedince se nabízí studium v zahraničí. Existuje mnoho prestižních univerzit a středních škol v Evropě i mimo ni, které nabízejí možnosti studia zahraničním studentům. Takové studium je však finančně náročné, je ovšem možné obrátit se na různé fondy a nadace se žádostí o stipendium. Pokud se jedná o fondy Sokrates a Erasmus, ty poskytují finanční pomoc na studium po stanovenou dobu.

Soutěže a olympiády

Školy a vzdělávací instituce pravidelně pořádají různé přírodovědné nebo humanitní olympiády a soutěže. Ty umožňují nadaným žákům nejen změřit své schopnosti a vědomosti s dětmi z jiných škol, ale budují v nich také pocit zodpovědnosti a možnosti uplatnění naučené látky v odlišné podobě, než je známkový didaktický test.

Soutěže probíhají většinou zábavnou formou a slouží i k zprostředkování kontaktů mezi dětmi podobných zájmů. Za všechny mohu jmenovat např. soutěž Matematický klokan, která je původem z Austrálie a soutěží v ní každoročně na 300 tisíc účastníků z českých škol.

2.3 České a zahraniční publikace

Ve Spojených státech se diskutuje o „kooperativním učení“ – lepší žák pomáhá slabšímu. Zastánci této „podpůrné výukové formy“ říkají, že se pomocí ní nadaní žáci sociálně a intelektuálně „zlepšují“. Odpůrci tvrdí, že je to pro žáka méně výhodné. Nadaný žák by měl pro sebe hledat to obtížné, hledat pro sebe výzvu, než jen stále pomáhat slabším.

Některé z vhodných publikací pro studium:

Hříbková, L. *Nadání a nadaní : pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi. Praha : Univerzita Karlova, 2005, 209 s. ISBN 80-7290-213-X.*

Autorka se ve své publikaci snaží přiblížit důležité přístupy ke studiu nadání ve 20. století a uvést i některá témata vztahující se k této problematice. Za nedostatek u nás považuje absenci výzkumu a malou snahu o teoretičtější uchopení tématu. Odborníci se věnovali zatím převážně empirickým výzkumům, které se týkaly nadaných osobností, snažili se poukázat i na jejich rozpornost a problematičnost.

Autorka se domnívá, že problematiku nadaných dětí a jejich rozvoje by měli zpracovávat samotní pedagogové. Výzkum pedagogický a psychodidaktický by byl pro tuto oblast velice přínosný.

Práce je členěna do šesti kapitol. První kapitola je věnována historii problematiky nadání. Druhá kapitola pojednává o pojmech nadání a talent a způsobech jejich vymezení. Třetí až pátá kapitola tvoří jádro celé práce. Jsou věnovány jednotlivým přístupům k problematice nadání, které se ve 20. století při studiu tohoto fenoménu v psychologii uplatňovaly. V poslední kapitole se autorka věnuje praktickým otázkám, které s tématem nadání úzce souvisejí. Jedná se o problematiku vzdělávání nadaných dětí, pozornost je věnována vyhledávání nadaných a variantám rozvíjení nadání dětí. S tím taktéž souvisí příprava pedagogů pro práci s populací nadaných dětí.

Fořtík, V., Fořtíková, J. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností : Vyd. 1. Praha : Portál, 2007, 126s. ISBN 978-807367-297-3.*

Autoři této publikace jsou odborníci v péči o nadané žáky. Fořtíková předsedá občanskému sdružení *Centrum nadání*, které se zabývá pedagogickou a poradenskou podporou nadaných dětí a jejich rodičů. Fořtík je členem v *Radě Mensy ČR*, publikuje

v oblasti vytváření testů, kvízů a hádanek, podílí se na organizaci letních zábavně-vzdělávacích kempů s tematikou rozvoje logického myšlení, tvůrčího psaní, různých typů her a dramatiky.

Publikace pomůže čtenáři se zorientovat v teoretických poznatcích oblasti nadání a dále je nápomocná při rozpoznávání rozumového nadání. V knize najdeme aktuální, všestranné informace o tom, jak s dětmi pracovat doma, jak by na ně měla působit škola a jaké aktivity volit pro jejich volný čas. Nalezneme zde také pestrou škálu zábavných úloh, testů a kvízů, které rozvíjejí jednotlivé složky rozumových schopností a jsou obohaceny o postřehy autorů.

Sejvalová, J. *Talent a nadání*. Praha : Institut dětí a mládeže MŠMT ČR, 2001, 60 s. ISBN 80-86784-03-7.

Cílem této knihy je seznámit čtenáře s charakteristikami nadaných dětí, podat přehled nejnovějších vědeckých poznatků studia nadání. Nejvíce se však soustředí na možnosti práce s nadanými dětmi. Snaží se přiblížit osvědčené strategie, které fungují u našich zahraničních kolegů. Zároveň upozorňuje na aktivity či služby, které jsou již v našem státě nadaným studentům poskytovány a je třeba s nimi odborníky pouze seznámit. Publikace může posloužit i k informování pracovníků krajských úřadů a členů zastupitelstev zodpovědných za práci s dětmi a mládeží.

Campbell, J. R. *Jak rozvíjet nadání vašich dětí*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2001, 172 s. ISBN 80-7178-516-4.

Autor této zahraniční publikace uvádí, že rozvoj a nadání dítěte jsou závislé na rodičích a učitelích, na užití pravidel, schopnosti pomáhat a být dítěti partnerem. Autor přechází názory, tvrzení, že nadání je záležitostí dědičnou.

Informace, které máme k dispozici v této knize, jsou určeny hlavně rodičům. Autor se domnívá, že úspěšné využívání vlivu rodičů k usnadnění vývoje dítěte je uměním a současně vědou. Rodiče by neměli zanedbávat svou povinnost rozvíjet nadání svých dětí.

Tato kniha poskytuje praktický návod ke správnému rodičovství. Je založena na výzkumu příslušných různých etnik. Shrnuje výsledky výzkumných projektů realizovaných ve čtyřech zemích. Je velice cenná pro mezinárodní instituce zabývající se výchovou nadaných dětí.

Publikace je určena těm rodičům a vychovatelům, kterým záleží na tom, aby jejich děti rozvinuly a uplatnily své nadání. Autor nabízí rodičům a vychovatelům srozumitelné

rady. Popisuje přístupy a podává návody, jak pomoci dětem, aby se naučily využít svých schopností a možností.

Landau, E. *Odvaha k nadání*. Vyd. 1. Praha : Akropolis, 2007, 162 s.

ISBN 978-80-86903-48-4.

Autorka další zahraniční publikace je zakladatelka a vedoucí *Institutu na podporu věd a umění pro děti a mládež* na univerzitě v Tel Avivu a inspektorka *Psychoterapeutického ústavu lékařské fakulty* tamtéž. Má mnohaleté zkušenosti se vzděláváním mimořádně nadaných dětí.

Na konkrétních příkladech ukazuje nutnost kreativního a především individuálního přístupu ke vzdělávání dětí, zabývá se obtížnou integrací nadaného dítěte do společnosti, či rolí rodičů při jeho výchově. Publikace tak zaujme všechny, kdo se s dětmi a jejich nadáním setkávají.

Práce významné psycholožky Eriky Landau o kreativitě, nadání, hře, o možnostech v psychoterapii a výchově jsou psány velmi srozumitelnou a praktickou formou, o čemž svědčí i fakt, že byly přeloženy do osmi jazyků a jsou známy po celém světě.

2.4 Internetové zdroje

Mensa ČR

Dostupné na: <<http://www.mensa.cz>>

Mensa ČR je volnočasová organizace. Hlavní je péče o nadané jedince v době mimo školu, především o víkendech a o prázdninách. Založila přes 100 klubů stolních her, organizuje letní zábavně vzdělávací campy a víkendové akce.

ECHA

Dostupné na: <<http://www.talent-nadani.cz>>

Společnost pro talent a nadání vznikla na základě požadavku většiny evropských zemí na koordinaci. Hlavním cílem ECHA je fungovat jako komunikační síť, podporující výměnu informací mezi lidmi, kteří se zajímají o vysoké schopnosti – učiteli, vědci,

psychology, rodiči i samotnými nadanými. S rostoucí sítí ECHA se zlepšuje péče o nadané a toto zlepšení je k užitku všem členům společnosti. ECHA jako nevládní organizace získala v květnu 1995 statut poradce Rady Evropy.

Od r. 1988 pořádá ECHA 1x za dva roky odborné konference. 1. konference ECHA se konala v r. 1988 v Curychu. Zúčastnila se jí i psychologka PhDr. Hana Drábková, která se zabývala dědičností nadání a v té době pracovala v Psychologické laboratoři Psychiatrické kliniky, Praha 2.

Účastníci 1. ECHA konference byli požádáni, aby šířili myšlenky ECHA a založili její pobočky v svých zemích. Lékařka Hana Drábková založila pobočku mezinárodní společnosti ECHA v tehdejší Československu. Přípravný výbor ve složení PhDr. Hana Drábková, MUDr. Zdeněk Kalvach, PhDr. Luděk Vajner a PhDr. Eva Vondráková začal pracovat na jaře 1989.

Centrum pro rozvoj nadaných dětí

Dostupné na: <<http://www.nadanedeti.cz>>

Ve školním roce 1994/95 začala v oblasti Istrie spolupráce Centra pro rozvoj nadaných dětí „Bistrič“ ze Záhřebu zahájením seminářů pro učitelky mateřských škol, pro elementaristky a další odborníky na péči o předškolní děti.

O dva roky později začala intenzivní spolupráce mateřské školy „Neven“ v Rovini a později i v některých dalších městech s Centrem. Po přípravě pedagogů se obrátila pozornost k rodičům nadaných dětí. Ve spolupráci s Centrem pro ně byly připraveny semináře a workshopy o identifikaci a vedení nadaných dětí.

V těchto seminářích by důraz kladen především na:

- získávání znalostí založeném na vlastní aktivitě dítěte,
- rozvoj a posilování pozitivního sebepojetí dítěte,
- umožnění co nejúplnějšího rozvoje potenciálu dítěte,
- rozvoj a neustálé zvyšování kompetencí dítěte i jeho vychovatele.

Centrum pro rozvoj nadaných dětí věnovalo zvláštní pozornost objevování potenciálně nadaných dětí a jejich aktivní účasti na rozšiřujícím programu. Děti pracovaly na „výzkumných projektech“ Navrhovaly témata, kterými by se chtěly zabývat. Spolupracovaly na přípravě projektu, zaznamenávaly – kresbou, modelem, písemně, pokud to uměly, průběh „výzkumu“. Konzultantem bylo vždy pracoviště (nemocnice, farma,

výzkumný ústav), zabývající se danou tematikou. Děti měly možnost setkávat se s odborníky a dostávat kvalifikované odpovědi na své otázky.

Na realizaci projektu se také významně podílely „mimoškolkové faktory“ (základní škola, další vzdělávací instituce, širší komunita).

Mezi cíle projektu, kterých bylo dosaženo, patří:

- z hlediska nadaných dětí – uspokojení specifických vzdělávacích potřeb nadaných dětí prostřednictvím bohatě strukturovaného prostředí a podnětů v běžné vzdělávací skupině a změna pohledu nadaných dětí na mateřskou školu,
- učitelů – získání a rozšíření znalostí o problematice talentu, zvýšení vnímavosti vychovatelů pro specifické potřeby nadaných dětí, tvorba diferencovaných programů, práce na projektech a činnostech, rozšiřujících poznání,
- rodičů – pomoc při rozpoznávání nadaných a talentovaných dětí, jejich potřebám odpovídající výchova a vzdělávání, vytvoření předpokladů pro pokračující profesionální pomoc rodičům založením „asociace rodičů nadaných dětí“,
- instituce (mateřské školy) – rozšíření běžného programu, větší nabídka krátkodobých specializovaných programů, předpoklady pro vytvoření prostředí pro potenciálně nadané děti, zvýšení kompetencí učitelů pro práci s dětmi se specifickými potřebami a vytvoření diferencovaných programů,
- širší komunity – postupný vliv na vytváření pozitivního postoje společnosti k potřebám nadaných a ke speciální péči jim věnované poskytnutím základních informací rodičům a školám a organizováním kurzů o práci s nadanými.

Účastníci projektu v hodnocení výsledků dále konstatovali, že u všech dětí se zvýšila jejich nezávislost a sebedůvěra; dospělí objevili „nové“ schopnosti dětí, které u nich dříve nepředpokládali; všechny těšila týmová práce dětí a dospělých; organizovali mnoho činností daleko složitějších a náročnějších, než tomu bylo dříve; očekávali vynikající výkon ode všech dětí i od sebe samých.

3 Individuální vzdělávací program

S výskytem žáků se speciálními potřebami v současnosti roste snaha o jejich integraci do tříd s běžným vyučovacím programem. Individuální vzdělávací plány mají proto nezastupitelné místo.

IVP je tvořen pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (tělesné postižení, smyslové postižení, mentální postižení, žáci zdravotně oslabení, žáci zdravotně vnitřně postižení nebo s odchylkami psychomotorického vývoje, žáci s vadami řeči), ale měl by být vytvářen i pro žáky nadané, kteří jsou též dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami. Tito žáci jsou v mnoha zemích rovněž zahrnováni mezi tuto skupinu nebo legislativně postaveny na stejnou úroveň. Jejich kvalitní vzdělávání vyžaduje např. modifikované osnovy a vyučovací metody, dostatečné množství rozmanitých pomůcek a v neposlední řadě kompetentní učitele.

Učitel, v jehož třídě je tento žák umístěn, musí ve spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou pro něj zpracovat již zmíněný individuální vzdělávací program, který stanoví specifické cíle vzdělávání a způsoby, jak zohledňovat jeho potřeby.

Fořtík, Fořtíková (2007) uvádí, že IVP je důležitou součástí práce s nadaným žákem. Ze zákona by měl žák mít k dispozici IVP do tří měsíců po identifikaci nadání. Konečnou podobu a rozhodnutí vzdělávat dítě podle individuálního plánu schvaluje jeho rodič. Učitelé by měli vědět, jak plán sestavit, jak jim může pomoci poradna a které kroky jsou v tomto ohledu nezbytné.

Pedagogové si často se sestavením plánu pro nadaného žáka nevědí rady, dříve se s tím nesetkali. Proto je třeba je v první řadě povzbudit, pokud mají vůli plán pro dítě sestavit a věnovat se dítěti odlišně od zbytku třídy, doporučit účast a některém z kurzu věnující se této problematice. V každém případě to pro učitele znamená práci navíc, úsilí, za které ho vedení školy nemusí ani finančně odměnit.

Při sestavování programu se rozhodne, kterou část učiva prohloubí, které speciální pomůcky a cvičení bude používat,.... Program určuje i metody pro vyučování a hodnocení, které budou v daném případě použity.

Žákovi dává IVP příležitost postupovat podle vlastních schopností, aniž by bylo závislé na ostatních žácích. Pokud se podílejí na tvorbě programu i rodiče, či s ním alespoň souhlasí, je větší pravděpodobnost, že budou spolupracovat se školou. Program může mít pro žáka i motivační hodnotu.

Mezi nejčastější chyby při vytváření a realizaci IVP patří nekoordinovaná činnost jednotlivých účastníků vzdělávání (třídní učitel, ostatní učitelé, speciální pedagog, psycholog, rodič).

Mertin (1995) uvádí, že přizpůsobení obsahu vzdělávacích programů i forem vzdělávání jednotlivým žákům je legitimní požadavek kladený na školu i učitele. Míra přizpůsobení je závislá na potřebách žáka a současně i na možnostech a podmínkách školského systému.

Reálná individualizace vzdělávací cesty proto vždy představuje kompromis mezi znalostmi či dovednostmi učitelů a dalších odborníků a mezi možnostmi školského systému s ohledem na jedinečnost a neopakovatelnost každého žáka.

Principy při tvorbě (Mertin, 1995):

- IVP vychází z diagnózy odborného pracoviště a pedagogické diagnózy ve škole
- je utvářen s přihlédnutím k současnému stavu žáka, respektuje jeho individuální potřeby
- musí být reálný, musí odpovídat situaci ve třídě i personálnímu zabezpečení
- není neměnnou normou, ukáže-li se při kontrole, popř. i dříve např. jako zbytečně snadný, lze jej upravit

IVP by měl obsahovat:

- vytyčení cílů – je důležité určit, co je nutno žáka naučit, k čemu má být doveden, cíl je třeba formulovat maximálně konkrétně
- postup a jednotlivé kroky – musí obsahovat faktické speciální postupy v IVP se objeví i postupy, které nejsou mimořádné nebo speciální
- metody a materiály potřebné k rozvinutí nadání
- motivační aspekty
- metody a termíny ověřování výsledků

4 Nadané dítě a RVP ZV/ŠVP

Část Rámcově vzdělávacího programu je věnována nadaným dětem. Poskytuje informace o identifikaci a specifických nadaných žáků, o vytváření vztahů s těmito žáky, pro učitele nabízí příklady pedagogicko – organizačních úprav.

V RVP je zařazení výchovy a vzdělávání nadaných žáků do základního vzdělávání definováno jako velice významné. Je třeba reagovat a vytvářet vhodné podmínky pro nadané žáky, kteří mají své specifické vzdělávací potřeby.

Program se zmiňuje o identifikaci nadání. Zdůrazňuje tu důležitou roli psychologů v síti pedagogicko - psychologických poraden při identifikování a následné péči o nadaného žáka. Kapitola obsahuje konkrétní specifika nadaných žáků.

Při vytváření vztahové sítě u nadaných žáků program upozorňuje na převažující tendenci k introverzi. Sklon k perfekcionismu, kritičnost k sobě i k okolí, specifický humor aj. může ovlivňovat vytváření vztahů ke spolužákům (vrstevníkům). Specifická je u nadaných žáků komunikace s věkově staršími.

Způsob výuky by měl vycházet z principů individualizace a vnitřní diferenciacce. RVP uvádí příklady pedagogicko – organizačních úprav (individuální vzdělávací plány, zadávání specifických úkolů, účast ve výuce některých předmětů se staršími žáky).

Dále bych se v souvislosti s RVP chtěla zmínit o článku od Jany Sejalové, který se nachází na internetových stránkách RVP <<http://www.rvp.cz/clanek/686/6>>.

Tento článek mě zaujal, jelikož jedna z aprobací, kterou studuji, je občanská výchova.

Název článku: *Proč by měl být učitel občanské výchovy informován o identifikaci nadání a nadprůměrné inteligenci.*

Podle autorky většina učitelů, zvláště kteří tento předmět neučí, považuje občanskou výchovu jen za doplňující předmět, vedlejší předmět. Stejně tak k občanské výchově přistupují i žáci.

Výchovně vzdělávací cíle předmětu občanská výchova a základy společenských věd úzce souvisí s pojmem inteligence. Když si přečteme jednotlivé definice inteligence, žádný z autorů ji nedefinuje jak rychle počítat aritmetické úkoly nebo logicky vyvozovat matematické vzorce. Ale mluví se o ni jako o úspěšnosti v řešení problémů, bystrosti v úsudku a přizpůsobivosti novým situacím, schopnosti v nich obstát.

Mezi cíle předmětu občanská výchova bych právě zařadila ty již výše zmíněné. Tento předmět se snaží žáky připravit na praktický život, aby uměli říct svůj názor, posoudit situaci, umět nejen přijímat informace, ale také je analyzovat, syntetizovat, třídit, mít rozhled o současném dění.

Učitel občanské výchovy má k dispozici mnohem více metod identifikace žákova nadání, než jen didaktický test nebo zkoušení. Při občanské výchově učitel využívá různých forem práce : skupinová práce, práce s tiskem, hodnocení zpráv z tisku či jiných médií, práce s novými informacemi. Užitím těchto metod může učitel dostat velice dobrý přehled o žákových schopnostech. Metoda, při které se nadání žáci mohou projevit bez zábran, využít svých dovedností, vědomostí, je projektové vyučování. I učitel občanské výchovy může svůj podíl na změně přístupu a lepší identifikaci těchto žáků.

5 Charakteristika dítěte staršího školního věku

5.1 Obecná charakteristika

Starší školní věk je vymezen od 10 let do 15 let, do okamžiku, kdy jedinec ukončí povinnou školní docházku. Tuto etapu vývoje můžeme také označit jako období „bouří a stresů“, které doprovázejí přechod mezi dětstvím a dospělostí. Typické jsou výrazné změny jak ve fyzickém vývoji, tak i v psychickém vývoji. Akcelerace vývoje je rozdílná nejen mezi chlapci a dívkami, ale i u téhož pohlaví. Všimnout si můžeme odlišného nástupu fyzických i psychických změn – u dívek je nástup těchto změn zpravidla dříve. Ale i u stejného pohlaví je hranice nástupu jednotlivých fází velmi individuální.

Období staršího školního věku spadá do etapy dospívání. V literatuře se můžeme setkat s různými názory na dělení tohoto období. Autoři, zabývající se touto problematikou, dělí tuto etapu méně i více diferencovaně.

Významný psycholog Říčan (2004) ve své knize nazývá období staršího školního věku – čas první lásky (období pubescence, od 11 do 15 let). Podle něj je tato etapa z celého života biodromálně nejzajímavější a nejdramatičtější. Důležitá je tělesná proměna, nastupují pokroky v rozumovém vývoji, který mění jeho způsob nazírání na svět i na vlastní život, jedinec hledá svůj osobitý rukopis. Kolem jedenáctého roku dochází k prvnímu zamilování.

Vágnerová (2005) užívá termínu dospívání. Definuje ho jako přechodnou dobu mezi dětstvím a dospělostí. Období staršího školního věku označuje za ranou adolescenci, jinak zvanou také pubescence.

V tomto období podle autorky dochází ke kompletní proměně osobnosti ve všech oblastech: fyzické, psychické i sociální. Raná adolescence zahrnuje prvních pět let dospívání, to je věková kategorie 2. stupně ZŠ. S určitou individuální variabilitou je lokalizována mezi 11. a 15. rok. Nejnápadnější jsou změny tělesné, které jsou spojeny s pubertou, tj. s pohlavním dospíváním. V rámci celkového vývoje dochází i ke změně způsobu myšlení, dospívající je schopen uvažovat abstraktně, a to i o věcech, které reálně neexistují. Pubescent se začíná osamostatňovat z vázanosti na rodiče, velký význam pro něho mají vrstevníci, se kterými se ztotožňuje. Starší pubescenti touží po odlišení vlastní skupiny od dětí i dospělých, projevuje se to změnou zevnějšku, specifickým životním stylem, zájmy, hodnotami apod. Pro toto období je důležité přátelství, ale i první lásky, počáteční experimentace s partnerskými vztahy.

Důležitým mezníkem je ukončení povinné školní docházky v 15 letech a volba dalšího profesního zaměření, které bude mít svůj podíl na budoucím sociálním postavení dospívajícího.

Je žádoucí větší svoboda v rozhodování o sobě samém, tím se snižuje pocit jistoty, který vyplýval ze závislosti na rodině.

5.2 Vývoj myšlení, zpracování informací a řešení problémů

Zásadní vývojové změny se projevují v myšlení. Typické pro tento věk je přechod od konkrétních operací k formálním operacím, jinak řečeno – počátek abstraktního myšlení.

Již v prepubertě se objevují rozdíly v kognitivních funkcích mezi pohlavími, které se projeví hlavně ve škole. Dívky bývají zdatnější ve verbálních projevech, více jsou orientovány na jazykové vzdělání. Chlapci prokazují lepší výkony v řešení početních a prostorových problémů.

Ve vývoji myšlení se projevuje velice zdokonalená schopnost abstrakce, usuzování hypotetické, deduktivní je na úrovni dospělých. Piaget (1999) nazývá toto období stadiem formálních operací, kdy dospívající dokáže myslet logicky o abstraktních pojmech a neustále si ověřuje stanovené hypotézy. Úroveň myšlení ovlivňuje pubescentovu snahu po sebezdokonalení, které se projeví zájmem o specializované poznatky z určitého oboru.

Udává se, že vývoj inteligence se ukončuje kolem 16. roku, má tedy rozumovou kapacitu pro přijímání nových poznatků, ale chybí ještě hlubší životní zkušenosti. Myšlení se často orientuje i na vnitřní dění pubescenta, snaží se poznat vlastní individualitu tím, že sebe porovnává s druhými lidmi, všímá si vlastních nedostatků a má tendenci tyto nedostatky kompenzovat buď jinými činnostmi, nebo pozměněným chováním.

Dalším významným rysem je samostatnost v myšlení a následné kritičnosti vůči dospělým v tom samém smyslu, je zpochybňována jejich dosavadní autorita.

Všímá si rozdílů mezi slovním (verbálním) projevem a skutky (uskutečněnou aktivitou) dospělých tzv. rozpor mezi slovy a činy.

Objevuje v chování lidí nové kvality, postřehne rozpory mezi verbální projevem a uskutečňovanou aktivitou dospělých (rozpor mezi slovy a činy).

Typické znaky způsobu myšlení dospívajících lze podle Vágnerové (2005) shrnout do několika bodů:

- dospívající připouštějí variabilitu různých možností
- dovedou uvažovat systematictěji
- jsou schopni stanovit si různé hypotézy a postupnými kory je vyloučit nebo potvrdit
- dovedou experimentovat s vlastními úvahami, dovedou je integrovat a kombinovat v jeden celek, rozvíjí se jejich flexibilita myšlení
- dospívající si postupně osvojí abstraktní způsob myšlení, kde se předmětem úvah může stát cokoli
- formální logické operace lze označit i jako hypoteticko-deduktivní myšlení, jedinec se odprošťuje od memorování textů bez bližšího pochopení souvislostí, zejména u chlapců se projevuje větší odpor k mechanickému zapamatování si učiva
- hypotetické myšlení má v době dospívání ještě mnohé nedostatky, projevem jeho nezralosti je neschopnost přesněji diferencovat mezi reálně existujícími a pouze možnými alternativami
- na abstraktní úrovni se rozvíjí i induktivní uvažování, dospívající dovedou svoje poznatky zobecňovat, jsou schopni uvažovat

III Praktická část

6 Vlastní výzkum

6.1 Cíl

Vytvořit dílčí obraz současné problematiky přístupů učitelů k podněcování rozvoje intelektově nadaných žáků v oblasti nižšího sekundárního vzdělávání.

6.2 Dílčí cíle

- a) Zjistit přístupy pedagogů na základních školách a gymnáziích k rozumově nadaným žákům v současnosti.
- b) Porovnat přístupy pedagogů na základních školách s pedagogy na gymnáziích.
- c) Zjistit do jaké míry je přítomnost rozumově nadaného žáka přínosná pro ostatní žáky.

6.3 Výzkumný problém

Jaký je přístup k rozumově nadaným žákům na 2. stupni ZŠ a jaký je přístup na nižším stupni gymnázia z vyjádření pedagogů.

6.4 Zkoumaný vzorek

Výzkumu se účastnili pouze pedagogové, kteří mají zkušenosti s výchovou a vzděláváním intelektově nadaného žáka. Z počtu vyplněných dotazníků má tuto zkušenost 31 (88,57%) pedagogů na gymnáziu a 52 (82,54%) pedagogů na základní škole.

Zkušenosti pedagogů s výchovou a vzděláváním intelektově nadaných žáků:

A) Gymnázium

N = 35

Tab. č. 1 Počet pedagogů na gymnáziu mající zkušenosti s výukou intelektově nadaného žáka

Ano	31 (88,57%)
Ne	4 (11,43%)

B) Základní škola

N = 63

Tab. č. 2 Počet pedagogů na základní škole mající zkušenosti s výukou intelektově nadaného žáka

Ano	52 (82,54%)
Ne	11 (17,46%)

Výzkumu se dále účastnilo 31 intelektově nadaných žáků gymnázií a 52 intelektově nadaných žáků základních škol.

Třídy, ve kterých se nachází intelektově nadaní žáci:

A) Gymnázium

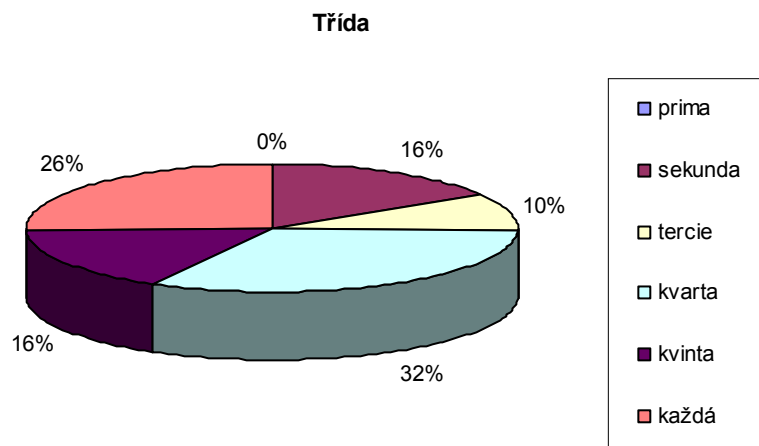
N = 31

Tab. č. 3 Podíl intelektově nadaných chlapců a dívek na gymnáziu

Chlapec	22 (70,97%)
Dívka	9 (29,03%)

Graf č. 1 Třídy gymnázia, ve kterých se intelektově nadaní žáci nachází

N = 31

B) Základní škola

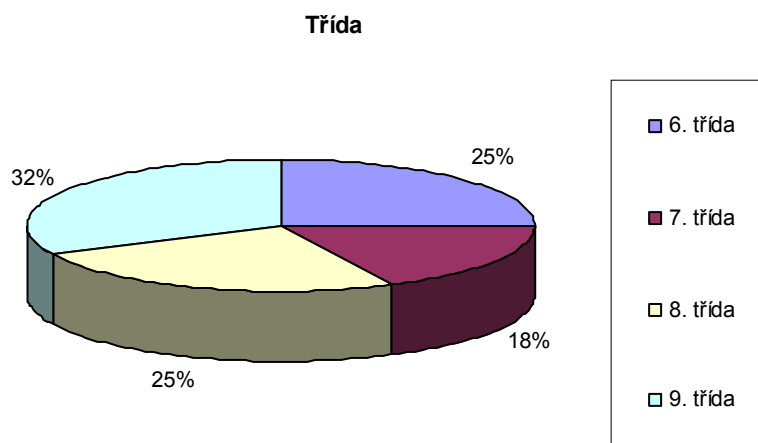
N = 52

Tab. č. 4 Podíl intelektově nadaných chlapců a dívek na základní škole

Chlapec	35 (67,3%)
Dívka	17 (32,7%)

Graf č. 2 Třídy základní školy, ve kterých se intelektově nadaní žáci nachází

N = 52

6.5 Použité metody

Jako výzkumnou metodu jsem zvolila dotazník.

Dotazník

Gavora (2000) uvádí: Dotazník je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Dotazník je frekventovanou metodou zjišťování údajů v pedagogice, psychologii. Je určen především pro hromadné získávání údajů.

Dotazník pro pedagogy na gymnáziu obsahoval 16 položek. Otázky byly děleny podle otevřenosti. Šest otázek bylo uzavřených, pedagogům byly nabídnuty hotové alternativní odpovědi, respondenti měli označit vhodnou odpověď. Sedm otázek bylo otevřených, respondenti měli volnost u odpovědí, nebyly určeny alternativní odpovědi. Čtyři otázky byly polozavřené, nejprve byla nabídnuta alternativní odpověď a poté bylo žádáno vysvětlení, objasnění v podobě otevřené otázky.

Dotazník pro pedagogy na základní škole obsahoval 15 položek. Otázky byly též děleny podle otevřenosti. Šest otázek bylo uzavřených, šest otázek otevřených a tři otázky polozavřené.

6.6 Realizace šetření

Předvýzkum

Předvýzkum jsem realizovala na základní škole a gymnáziu ve Středočeském kraji. Dotazníky jsem rozdala dvěma pedagogům učícím na gymnáziu a třem pedagogům působícím na základní škole.

Učitelé vyplňovali dotazníky za mé přítomnosti, udělali si na mě čas, byli jsme předem dohodnutí. Téma mé práce je zaujalo, ale z jejich reakcí vyplynulo, že ne všichni by ho chtěli zpracovávat.

Vyplnění dotazníku trvalo pedagogům cca 20 minut. Otázky byly podle nich srozumitelné, měli dostatečný prostor pro odpovědi.

Výzkum

Výzkum probíhal v únoru 2009. Komunikovala jsem s řediteli základních škol a gymnázií, které jsem osobně navštívila a požádala o vyplnění dotazníků, ke kterým dostali i potřebné informace.

Většina ředitelů si dotazníky ihned prohlédla, pročetla a následně rozhodla, zda dotazníky přijmou. Dotazníky ochotně přijali.

Na vyplnění dotazníku měli všichni pedagogové týden, dotazníky jsem si vyzvedla opět u ředitelů základních škol a gymnázií.

Rozdala jsem 120 dotazníků pedagogům na základních školách a 70 dotazníků pedagogům na gymnáziích v Pardubickém a Středočeském kraji.

Bylo mi vráceno 63 (52,5%) vyplněných dotazníků od pedagogů základních škol a 35 (50%) vyplněných dotazníků od pedagogů gymnázií.

6.7 Vyhodnocení výzkumu a diskuze

Při výzkumu jsem se zaměřila na tyto otázky:

- Ve kterých předmětech intelektově nadaní žáci vynikají, jaké jsou projevy tohoto nadání?
- Jaké vyučovací metody využívají pedagogové při běžné výuce se všemi žáky třídy, ve které se nachází i rozumově nadaný žák?
- Jaké vyučovací strategie používají pedagogové pro rozvoj rozumově nadaných žáků?
- Jaké činnosti, úkoly mají pedagogové připraveny pro rychleji pracující žáky?
- Účastní se žáci olympiád, jak probíhá příprava na ně?
- Mají žáci další možnosti vzdělávání?
- Má přítomnost intelektově nadaného žáka ve třídě přínos pro ostatní žáky?
- Jaké problémy shledávají pedagogové při výchově a vzdělávání intelektově nadaných?
- Jak probíhá komunikace mezi pedagogy a rodiči intelektově nadaných žáků?
- Jaké mají pedagogové názory na zřizování gymnázií od 6. ročníku?

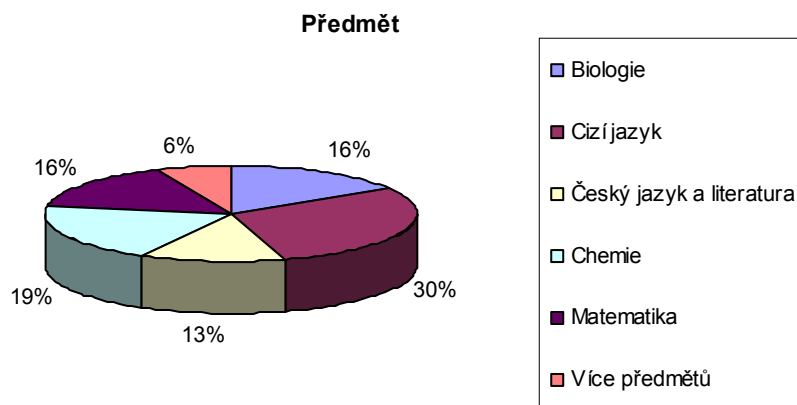
Odpovídali pouze pedagogové, kteří mají zkušenosti s výchovou a vzděláváním intelektově nadaného žáka: gymnázium - 31 pedagogů, základní škola - 52 pedagogů.

1. Předměty, ve kterých rozumově nadaní žáci vynikají, projevy tohoto nadání

A) Gymnázium

Graf č. 3 Předměty, ve kterých vynikají intelektově nadaní žáci na gymnáziu

N = 31

N = 31

Tabulka č. 5 Projevy intelektově nadaných žáků dle pedagogů na gymnáziu

Nadprůměrné znalosti v daném předmětu	31 pedagogů (100%)
Samostudium	30 pedagogů (96,77%)
Reaguje na dotazy	26 pedagogů (83,87%)
Zajímá se o podrobnosti	28 pedagogů (90,32%)
Rychlý v řešení úloh, pohotový	31 pedagogů (100%)
Všímá si detailů	20 pedagogů (64,52%)
Dává věci do souvislostí	25 pedagogů (80,65%)
Výborný prospěch	10 pedagogů (32,26%)
Výborné vyjadřovací schopnosti	18 pedagogů (58,06%)
Logické uvažování	12 pedagogů (38,71%)
Ctižádostivost	2 pedagogové (6,45%)

- jeden ze žáků vynikal v oblasti chemie, měl svou soukromou laboratoř
- žák vynikající v matematice si nikdy nedělal poznámky

Žádný z intelektově nadaných žáků nemá nadání potvrzeno pedagogicko-psychologickou poradnou.

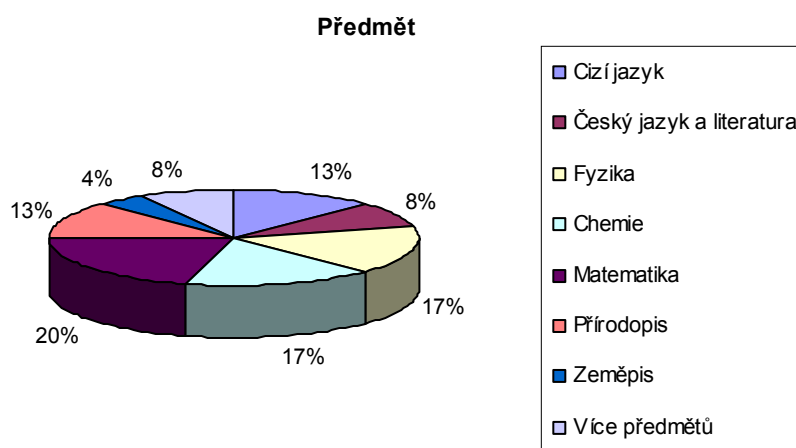
Vyskytl se pouze jediný případ, kdy proběhlo vyšetření v PPP v pololetí 1. ročníku ZŠ, student následně přestoupil do 2. ročníku. Momentálně je žákem sekundy na gymnáziu. Pedagožka, která se o tomto žákovi zmínila, vyučovala na základní škole, kterou dotyčný student navštěvoval, a poté přestoupila na gymnázium, které student navštěvuje v současnosti.

U jednoho žáka byl vytvořen IVP ve dvou předmětech, ale učitel neuvedl ve kterých. V dalším případě byl IVP vytvořen pouze pro cizí jazyk.

B) Základní škola

Graf č. 4 Předměty, ve kterých vynikají intelektově nadaní žáci na základní škole

N = 52

I na základních školách se pedagogové shodovali v projevech intelektového nadání konkrétního žáka:

N = 52

Tabulka č. 6 Projevy intelektově nadaného žáka dle pedagogů na základní škole

Všeobecný nadprůměrný přehled	51 pedagogů (98,07%)
Rychlý úsudek	30 pedagogů (57,69%)
Výborný prospěch	48 pedagogů (92,31%)
Úspěšnost v soutěžích	10 pedagogů (19,23%)
Rychlé a bezchybné řešení úloh	45 pedagogů (86,54%)
Logické myšlení	47 pedagogů (90,38%)
Bohatá slovní zásoba	15 pedagogů (28,85%)
Na 2. stupni ZŠ se intelektově nadaní žáci neobjevují, odcházejí na víceletá gymnázia	5 pedagogů (9,61%)

Potvrzení nadání PPP stejně jako na gymnáziu nebylo ani u jednoho ze žáků základních škol.

Pro žádného z nich také nebyl vytvořen IVP.

Pedagogové nahlíží na intelektově nadaného žáka jako na bezproblémového jedince, kterému jde učení samo. Je pro něj typická bohatá slovní zásoba, kultivované vyjadřování. Má vyspělé logické uvažování, umí se efektivně učit. Reaguje na složitější učivo, hned pochopí učivo nové. V hodinách je aktivní, hlásí se. Pracuje samostatně.

Projevem intelektového nadání jsou i vynikající studijní výsledky. Pro pedagogy je radost mít takového žáka ve třídě.

Nejvíce procentuálně zastoupený předmět na gymnáziích a dostatečně i na základních školách, ve kterém intelektově nadaní žáci vynikají, je cizí jazyk.

Vynikající znalosti a dovednosti v cizím jazyce nemusí být projevem pouze intelektového nadání. Vliv mohou mít i jiné faktory:

- studiu cizího jazyka se věnuje již delší dobu
- kdo a co ho ve studiu cizího jazyka podporuje
- má zkušenosti ze zahraničí, cestuje
- chodí k soukromému učiteli
- rodiče ovládají cizí jazyky

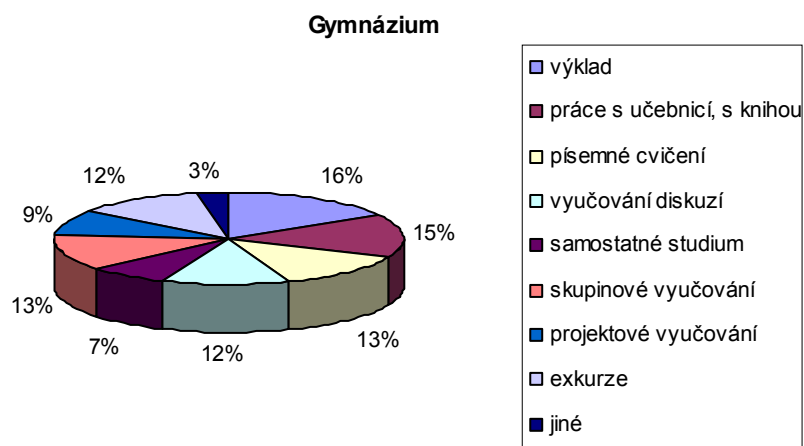
Nadání je v lidech, zda se projeví či ne, je také v mnoha případech otázkou možností a financí.

2. Vyučovací metody využívané při běžné výuce se všemi žáky třídy, ve které se nachází i intelektově nadaný žák

A) Gymnázium

Graf č. 5 Vyučovací metody využívané na gymnáziu

N = 31

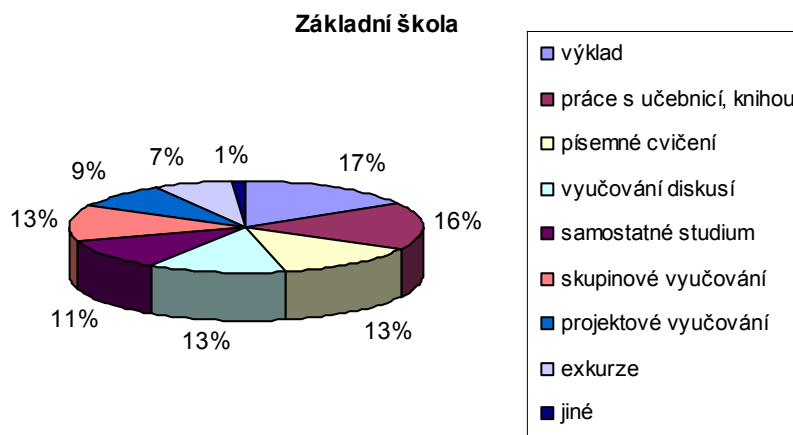

Další výukové metody uvedené učiteli: využití techniky (CD přehrávač) pedagogové vyučující cizí jazyk pořádají výměnné pobyty, práce s interaktivní tabulí.

B) Základní škola

Graf č. 6 Vyučovací metody využívané na základní škole

N = 52

Další výukové metody: pedagogové vyučující zeměpis pořádají besedy s cestovateli, vyučující českého jazyka spolupracují s muzeem a knihovnou. Pedagogové využívají techniky (interaktivní tabule, PC).

Na základní škole i na gymnáziu pedagogové nejvíce upřednostňují výklad. Zřejmě proto, že je to osvědčená metoda. Pedagog stihne vyložit dostatečné množství látky, studenti se však poté musí probrané učivo mechanicky naučit. Pro studenty je to mnohdy jedna zcela nejméně záživných metod výuky. Výklad je doplněn prací s učebnicí, literaturou.

V poměrně velkém procentuálním zastoupení je využita metoda skupinového vyučování. Ta se vyznačuje jednak individuálním přístupem k žákovi, jednak se student učí spolupráci s ostatními spolužáky, kooperaci mezi členy skupiny. Tato metoda může být vhodná pro intelektově nadané žáky, kteří jsou spíše introverty.

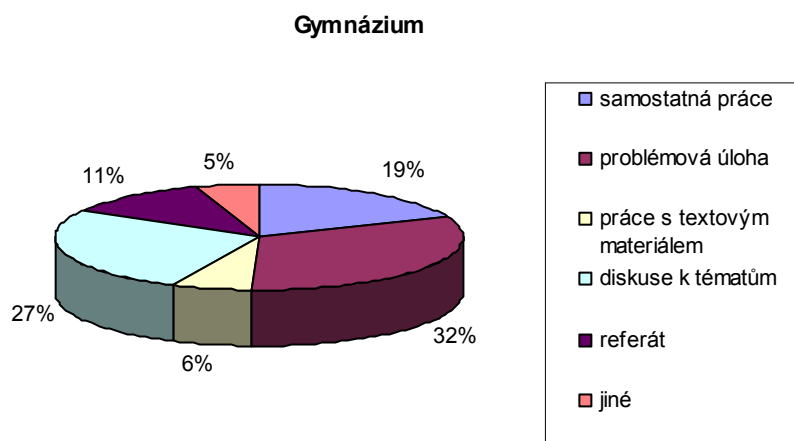
Dostatečně je zastoupena i metoda vyučování diskusí, což si myslím, že je velice přínosné, vyučující zjistí názory žáků na danou problematiku, dosavadní vědomosti, zkušenosti i to, čemu žáci neporozuměli.

Projektového vyučování, se využívá na školách čím dál častěji. Metoda je vhodná nejen pro intelektově nadané žáky, učí se tu diskutovat, argumentovat, řešit problémy, zpracovávat informace. Je však náročná na zkušenosti a schopnosti učitele, na čas, úskalím by tu mohla být i volnost žáků.

3. Nejvíce používané vyučovací strategie pro rozvoj rozumově nadaných žáků

A) Gymnázium

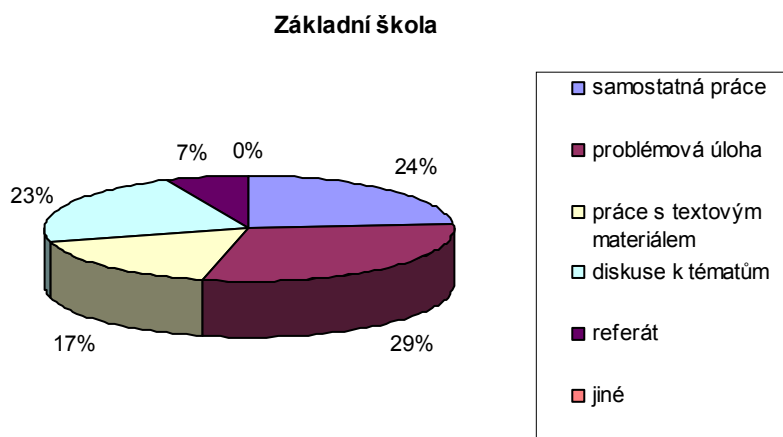
Graf č. 7 Nejvíce používané vyučovací strategie pro rozvoj intelektově nadaných žáků na gymnáziu
N = 31

Další využívané strategie: projekty, soutěže, kombinace všech výše uvedených metod.

B) Základní škola

Graf č. 8 Nejvíce používané strategie pro rozvoj intelektově nadaných žáků na základní škole
N = 52

Pedagogové na gymnáziích i základních školách odpovídali shodně. Metody, které vybrali jako vhodné pro rozvoj intelektově nadaných žáků, zároveň označili za používané i osvědčené.

K aktivizaci žáků považují za nejvhodnější problémovou úlohu. Pedagogové vyučující cizí jazyk upřednostňují diskusi, kde se zapojují především zdatnější žáci.

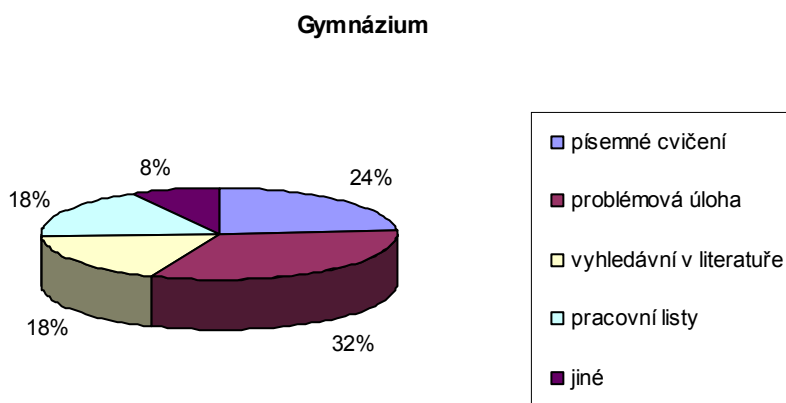
Jeden z pedagogů tvrdí, že se mu osvědčily všechny metody. Potíž nalézá v tom, že se na hodiny nestíhá připravovat, je to časově neúnosné, chybí předpřipravené podklady pro tento typ studentů (intelektově nadané). Musí se věnovat všem studentům, ne jen těm intelektově nadaným.

4. Činnosti, úkoly pro rychleji pracující žáky

A) Gymnázium

Graf č. 9 Činnosti, úkoly pro rychleji pracující žáky na gymnáziu

N = 31

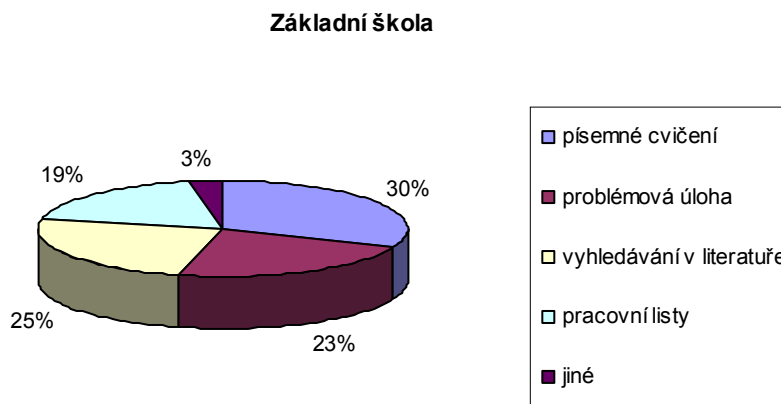

Další odpovědi: Dva pedagogové uvedli, že se jim ještě nestalo, aby některý ze žáků byl s činností ve vyučovací hodině dříve hotov než jeho spolužáci. Pedagog mající aprobaci cizí jazyk, uvedl, že studenta v tomto případě zaměstná tím, že vymyslí úkoly pro spolužáky. Vyučující opět využívají PC, interaktivní tabule, práce s internetem a dramatizace.

B) Základní škola

Graf č. 10 Činnosti, úkoly pro rychleji pracující žáky na základní škole

N = 52

Na základní škole je nejvíce využívána metoda písemného cvičení, vyhledávání v literatuře. V literatuře může žák vyhledat např. význam slova k dané problematice, potřebné informace, následně je třídě sdělí.

Na gymnáziu je nejvíce procentuálně zastoupena metoda problémové úlohy. Metoda je velice vhodná nejen pro intelektově nadané žáky. Řešení problému je prostředkem k rozvoji intelektu. Studenti se snaží dospět k novým poznatkům vlastním uvažováním, pozorováním, měřením, výpočtem (dle předmětu), získané vědomosti jsou trvalejší. Problémová úloha vzbudí ve studentech zájem a aktivitu.

Pracovní listy se používají při výuce méně. Někteří z pedagogů tvrdí, že mají málo předpřipraveného materiálu. Z toho usuzují, že se jim pracovní listy nechtějí ani připravovat, je to pro ně ztráta času.

5. Účast žáků na olympiádách a jak se na ně připravují

A) Gymnázium

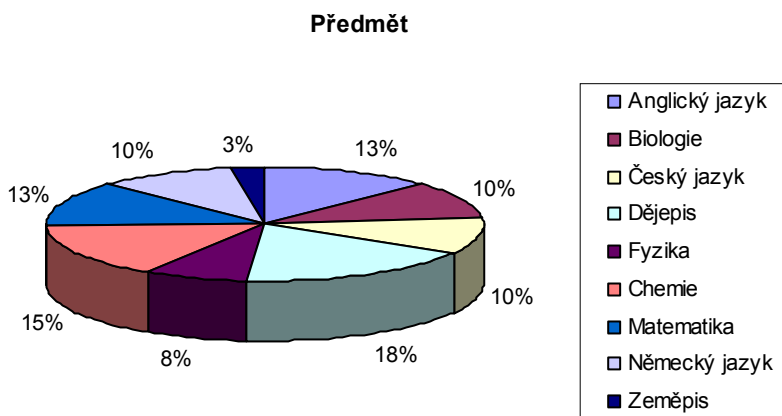
N = 31

Tab. č. 7 Počet pedagogů účastnících se se žáky olympiád v předmětu své aprobace

Ano	29 (67,74%)
Ne	2 (32,26%)

Graf č. 11 Předměty, ve kterých se žáci na gymnáziu olympiád účastní

N = 31

Dva pedagogové odpověděli, že se žáci v jejich předmětu neúčastní olympiád, oba vyučují občanskou výchovu.

Žáci se olympiád účastní každoročně, přibližně asi 3 - 6 žáků z celé školy v konkrétním předmětu.

Úspěšnost žáků gymnázií je 1. – 5. místo v okresním kole, postup do kola krajského, kde se jejich umístění pohybuje od 3. – 15. místa.

Při přípravě žáků na olympiády využívají pedagogové gymnázií stejných metod:

N = 31

Tabulka č. 8 Příprava pedagogů se žáky gymnázia na olympiády

Řešení loňských zadání	28 pedagogů (90,32%)
Samostudium	25 pedagogů (80,65%)
Řešení problémových úloh	8 pedagogů (25,81%)
Doporučená literatura, ze které žák čerpá	10 pedagogů (32,26%)
Schůzky se žáky mimo vyučování	2 pedagogové (6,45%)
Příprava probíhá pouze v rámci výuky	5 pedagogů (16,13%)

B) Základní škola

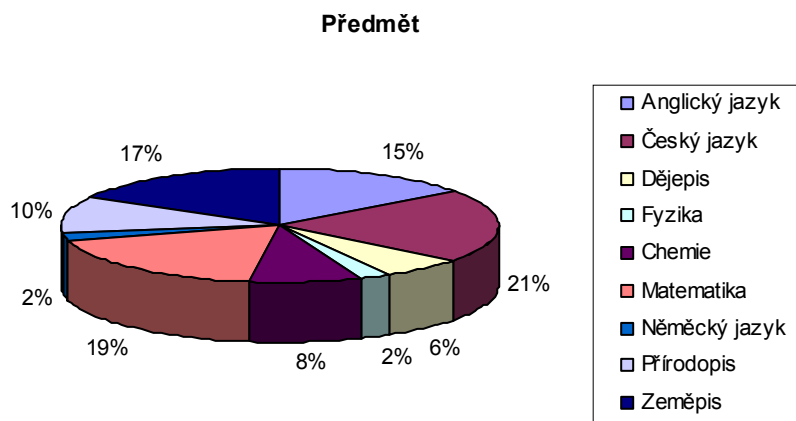
N = 52

Tab. č. 9 Počet pedagogů účastnících se se žáky olympiád v předmětech své aprobace

Ano	43 (82,69%)
Ne	9 (17,31%)

Graf č. 12 Předměty, ve kterých se žáci základních škol olympiád účastní

N = 52

Ne odpověděli tři pedagogové vyučující matematiku, dva anglický jazyk, dva mající v kombinaci český jazyk s občanskou výchovu a dva vyučující tělesnou výchovu s občanskou výchovou.

Žáci se olympiád účastní také každý školní rok. Průměrně se olympiád účastní 2 - 4 žáci z celé školy v konkrétním předmětu.

Žáci se účastní okresních kol, kde se jejich umístění pohybuje od 1. – 10. místa. Postupují i do krajského kola, kde se však jejich úspěšnost pohybuje od 10. místa výše.

Pedagogové na základních školách využívají stejných způsobů přípravy se žáky na olympiády jako pedagogové na gymnáziích:

N = 52

Tabulka č. 10 Příprava pedagogů se žáky základní školy na olympiády

Řešení loňských zadání	43 pedagogů (82,7%)
Samostudium	37 pedagogů (71,15%)
Řešení problémových úloh	16 pedagogů (30,77%)
Doporučená literatura, ze které žák čerpá	28 pedagogů (53,85%)
Schůzky se žáky mimo vyučování	5 pedagogů (9,62%)
Příprava probíhá pouze v rámci výuky	10 pedagogů (19,23%)

Podle odpovědí pedagogů si myslím, že spoléhají na samostatnou přípravu žáků, zájem o daný předmět, který je motivuje k samostudiu. Nemají čas se se žáky připravovat. Máme pak ale očekávat úspěchy?

6. Možnosti dalšího vzdělávání žáků

A) Gymnázium

N = 31

Tabulka č. 11 Možnosti dalšího vzdělávání žáků v jednotlivých předmětech na gymnáziu

Cizí jazyk - možnost volby 3. jazyka (nepovinný předmět), výměnné pobyty	5 pedagogů (16,13%)
Český jazyk a literatura - recitační soutěže, dramatická výchova	7 pedagogů (22,58%)
Dějepis - seminář, exkurze	4 pedagogové (12,90%)
Fyzika - seminář	3 pedagogové (9,68%)
Chemie - laboratorní práce, seminář	5 pedagogů (16,13%)
Matematika - seminář	4 pedagogové (12,90%)
Žádné	3 pedagogové (9,68%)

B) Základní škola

N = 52

Tabulka č. 12 Možnosti dalšího vzdělávání žáků v jednotlivých předmětech na základní škole

Cizí jazyk - volba nepovinného předmětu	7 pedagogů (13,46%)
Český jazyk a literatura - literárně dramatická výchova	12 pedagogů (23,07%)
Informatika - kroužek	4 pedagogové (7,69%)
Dějepis - účast na exkurzích	5 pedagogů (9,62%)
Matematika - seminář, cvičení	8 pedagogů (15,38%)
Seminář, cvičení vede jiný učitel stejné aprobace	6 pedagogů (11,54%)
Žádné	10 pedagogů (19,23)

7. Přínos přítomnosti intelektově nadaného žáka ve třídě

A) Gymnázium

N = 31

Tabulka č. 13 Přínos přítomnosti intelektově nadaného žáka ve třídě na gymnáziu

Pozitivní - 26 pedagogů (83,87%)	Motivace ke studiu pro ostatní žáky	30 pedagogů (96,77%)
	Obdiv ostatní, snaha ho napodobit	20 pedagogů (64,52%)
	„Tahoun“ třídy	24 pedagogů (77,42%)
Negativní - 5 pedagogů (16,13%)	Odpovědi pedagogů nebyly zdůvodněny.	

B) Základní škola

N = 52

Tabulka č. 14 Přínos přítomnosti intelektově nadaného žáka ve třídě na základní škole

Pozitivní (100%)	Zvýšení úrovně celé třídy	45 pedagogů (86,54%)
	„Tahoun“ třídy	48 pedagogů (92,31%)
	Motivace ke studiu pro ostatní žáky	35 pedagogů (67,31%)
Negativní (0%)		

8. Problémy shledané při výchově a vzdělávání intelektově nadaných žáků

A) Gymnázium

N = 31

Při vyhodnocování jsem dospěla k pěti druhům odpovědí:

Tabulka č. 15 Problémy shledané při výchově a vzdělávání intelektově nadaných žáků na gymnáziu

Nebyly shledány žádné problémy	15 pedagogů (48,39%)
Vysoké sebevědomí nadaného žáka	15 pedagogů (48,39%)
Přítomnost nadaného žáka vyžaduje hlubší přípravu pedagoga na vyučovací hodinu, žák vyrušuje, pokud není zaměstnán	3 pedagogové (9,68%)
Nadaný žák je introvertní, straní se spolužáků, špatně se zařazuje do kolektivu	11 pedagogů (35,48%)
Závist ze strany spolužáků, nadávky do „šprtů“	8 pedagogů (25,81%)

B) Základní škola

N = 52

Při vyhodnocování jsem se setkala se třemi druhy odpovědí:

Tabulka č. 16 Problémy shledané při výchově a vzdělávání intelektově nadaných žáků na základní škole

Nebyly shledány žádné problémy	21 pedagogů (40,39%)
Problémy s kázní nadaného žáka, vyrušuje, zlobí, nudí se při výuce	14 pedagogů (26,92%)
Zhoršení klimatu ve třídě, nadaný je terčem nadávek, ostatní žáci nesnesou přítomnost někoho výjimečného	17 pedagogů (32,69%)

Podle pedagogů je radost mít takových žáků ve třídě více, pracovat s nimi. Při výuce na ZŠ nejsou dostatečně vytíženi, což způsobuje, že se při výuce nudí, následně vyrušují.

9. Komunikace mezi pedagogy a rodiči nadaných žáků

A) Gymnázium

N = 31

O komunikaci s rodiči jsem se nedozvěděla žádné podrobnější informace, pouze několik variant odpovědí:

Tabulka č. 17 Komunikace mezi pedagogy a rodiči intelektově nadaných žáků na gymnáziu

Komunikace pouze se studenty	11 pedagogů (35,48%)
Komunikace s rodiči probíhá jen na třídních schůzkách	20 pedagogů (64,52%)
Komunikace probíhá formou pochval do žákovské knížky	2 pedagogové (3,85%)

B) Základní škola

N = 52

Tabulka č. 18 Komunikace mezi pedagogy a rodiči intelektově nadaných žáků na základní škole

Komunikace s rodiči je dobrá	10 pedagogů (19,23%)
Komunikace s rodiči probíhá pouze na třídních schůzkách	45 pedagogů (86,54%)

Při rozvíjení intelektového nadání je velice důležitá komunikace a spolupráce mezi pedagogy a rodiči žáků. Pedagogové na víceletých gymnáziích komunikují s rodiči žáků převážně na třídních schůzkách. V těchto institucích se ale rozvoj intelektového nadání žáků předpokládá.

Na základních školách pedagogové komunikují s rodiči také většinou na třídních schůzkách. Pokud se obě strany chtějí plně věnovat rozvoji nadání žáka, měla by komunikace probíhat i mimo třídní schůzky a pravidelněji.

10. Názory pedagogů na zřizování gymnázií od 6. ročníku

A) Gymnázium

N = 31

Při zpracování této položky jsem dospěla k různorodosti odpovědí:

Tabulka č. 19 Názory pedagogů gymnázia na zřizování gymnázií od 6. ročníku

Souhlasím se zřizování gymnázií od 6. ročníku	4 pedagogové (12,90%)
Souhlasím, ale pouze pokud jsou přijati žáci s předpoklady k tomuto jistě náročnějšímu studiu, ne všichni přihlášení	7 pedagogů (22,58%)
Preferuji zřizování gymnázií až od 8. ročníku	17 pedagogů (54,84%)
nevím	3 pedagogové (9,68%)

1. „Z víceletých studií bych byla pouze pro osmiletá gymnázia, pro nadané studenty 6. a 7. ročníků bych zavedla přípravné (nulté) ročníky.“
2. „Nevím, jestli bych dřív bojovala vůbec za jejich vznik, ale dnes už bych je zanechala.“
3. „Volila bych raději nástup od 8. ročníku, šestileté studium. Osmileté studium na náročné škole bývá pro studenty dlouhé a poslední 2 roky jsou obvykle unaveni přítomností ve škole.“
4. „Dala bych přednost osmiletým gymnáziím, protože jsem zažila šestiletá, sedmiletá, osmiletá a osmiletá se mi jeví jako optimální, žáci jsou vyspělejší (nestárnou tak rychle) a osm let v jednom kolektivu je pro někoho až přespříliš.“

B) Základní škola

N = 52

Pedagogové odpovídali také velice rozmanitě:

Tabulka č. 20 Názory pedagogů základní školy na zřizování gymnázií od 6. ročníku

Souhlasím se zřizováním gymnázií od 6. ročníku	8 pedagogů (15,38%)
Souhlasím, ale gymnázia by měla být více výběrová	7 pedagogů (13,46%)
Gymnázia by měla být pro velmi nadané žáky	6 pedagogů (11,54%)
Jsem pro čtyřletá gymnázia, studium doporučuji až po základní škole	13 pedagogů (25%)
Jsem zásadně proti, žáci jsou ještě nevyzrálí, na gymnáziu se trápí	17 pedagogů (32,69%)

1. „Učím na základní škole, proto jsem proti zřizování těchto gymnázií, kdybych učil na gymnáziu, byl bych pro.“
2. „Od 6. ročníku by gymnázium měli navštěvovat pouze studijní typy dětí, celkově s přechodem nesouhlasím, děti jsou zbytečně přetěžovány, velká část dětí (a rodičů) své schopnosti přeceňují, a pak se na gymnáziu zbytečně trápí.“

Z odpovědí pedagogů na gymnáziu vyplývá, že většina preferuje nástup žáků na gymnázia až od 8. ročníku. Uznávají, že výuka na gymnáziu je náročnější než na základní škole. Předměty na víceletých gymnáziích často vyučují pedagogové, kteří učí převážně na čtyřletých gymnáziích, od toho se můžou odvíjet požadavky na studenty a úroveň výuky.

Je pravda, že žáci v tomto věku jsou nevyspělí. Ve většině případů za ně rozhodují rodiče. Gymnázium jsem nestudovala, nemohu posoudit z vlastních zkušeností.

Za důležitou považuji informaci o kvalitě žáků přijímaných na víceletá gymnázia. Podle pedagogů na gymnáziu kvalita žáků velice klesá. Důvodem může být ubývajícím počet podaných přihlášek ke studiu, nemají výběr. Jelikož ale školy potřebují zaplnit třídy, nezbyvá, než žáky přijmout. Důkazem poklesu úrovně žáků na gymnáziích může být i prospěch některých z nich.

Pedagogové na základních školách zastávají stejný názor, že by gymnázia měla být více výběrová.

6.8 Shrnutí vyhodnocení cílů šetření

Dílčí cíle praktické části:

a) Zjistit přístupy pedagogů na základních školách a gymnáziích k rozumově nadaným žákům v současnosti.

Pedagogové gymnázií i základních škol se při výuce tříd, ve kterých se nacházejí i intelektově nadaní žáci, snaží využívat postupy, metody vyznačující se individuálním přístupem k žákovi. Žáci se učí zpracovávat informace, spolupracovat s ostatními žáky, řešit problémy, vytvořit si vlastní názor na problematiku, diskutovat....

Někteří vyučující se věnují rozšiřování teoretických vědomostí a dovedností intelektově nadaného žáka nad rámec běžného rozsahu učiva. Snaží se nabízet rozvojové činnosti i mimo samotné vyučování.

Schopnosti intelektově nadaných žáků využívají pedagogové v rámci vnitřního života školy, při její reprezentaci v nejrůznějších soutěžích.

Vyučující si jsou vědomi přítomnosti intelektově nadaných žáků ve třídách, rádi by více zaměřili pozornost na rozvoj jejich nadání, ale nemají dostatek času. Musí se věnovat i ostatním žákům. Přesto se snaží vycházet vstříc potřebám žáků intelektově nadaným.

b) Porovnat přístupy pedagogů na základních školách s pedagogy na gymnáziích.

Na gymnáziích se výskyt intelektově nadaných žáků předpokládá, pedagogové jsou o problematice informováni, mají více zkušeností s výukou těchto žáků než pedagogové základních škol.

Z pohledu pedagogů, především na základní škole, je třeba hlubší přípravy na vyučovací hodinu, intelektově nadaný žák se při výuce často nudí, chce se projevit, a to je důvodem jeho mnohdy vyskytující se nekázně.

Přístupy jsou ovlivněny schopnostmi a zkušenostmi samotného pedagoga, zájmem o rozvoj intelektově nadaného žáka.

c) Zjistit do jaké míry je přítomnost rozumově nadaného žáka přínosná pro ostatní žáky.

Pedagogové gymnázií i základních škol se v názorech shodují. Přítomnost rozumově nadaného žáka považují za kladně přínosnou.

Pedagogové gymnázií vidí největší pozitivum přítomnosti intelektově nadaného žáka ve třídě v motivaci ke studiu pro ostatní žáky. Někteří ho obdivují a snaží se ho napodobit. Tento žák se stává „tahounem“ třídy.

Pedagogové základních škol shledávají přítomnost intelektově nadaného žáka ve třídě také jako pozitivní. Žák svou přítomností zvyšuje úroveň celé třídy, je opět „tahounem“ třídy, motivuje ostatní žáky ke studiu.

Většina pedagogů gymnáziích i základních škol se nesetkává s problémy při výchově a vzdělávání intelektově nadaných žáků. V některých případech je intelektově nadaný žák terčem pomluv, nadávek ze strany spolužáků. Klima třídy je ovlivněno i vysokým sebevědomím žáka nebo jeho uzavřeností, špatným začleňováním do kolektivu.

Z odpovědí některých pedagogů, především na základních školách, je patrné, že k intelektově nadanému jedinci přistupují bez pochopení specifčnosti jeho osobnosti.

Vyučující na gymnáziu, kde se výskyt těchto jedinců předpokládá ve větší míře, přistupují k těmto jedincům zcela vstřícnějším způsobem, mají více zkušeností.

Pedagogové ve svých třídách rozpoznávají intelektově nadané žáky podle kognitivních schopností, aktivity, samostatnosti, úspěchů ve studiu – vnějších kladných projevů. Tímto způsobem je však odhaleno jen malé procento intelektově nadaných. Jedinci, kteří se nijak neprojevují navenek, nejsou do této kategorie zařazováni.

Existují případy, kdy se žák při výuce aktivně projevoval, ale nebyla mu věnována dostatečná pozornost. Pokud nejsou tito žáci pedagogem vyslyšeni, mohou rezignovat, uzavřít se do sebe.

Z výzkumu dále plyne, že dotazovaní si jsou vědomi potřeby rozvoje schopností rozumově nadaných. Podle odpovědí se o to snaží i v praxi. Vyučující jsou rádi, když je takové dítě přítomno v jejich třídě, ale jelikož se musí věnovat i ostatním, na nadané žáky už moc času nezbývá. Mnohé z nich to mrzí.

Informovanost pedagogů na gymnáziu o problematice nadání je větší než u pedagogů na základní škole, to je ovlivněno i zkušenostmi.

Podle výsledků výzkumu bych apelovala na zvýšení informovanosti o problematice nejen intelektového nadání mezi učiteli a studenty učitelství.

Měly by jim být poskytnuty základní informace o projevech intelektově nadaného žáka, jeho specifických vzdělávacích potřebách a přístupech.

Bylo by dobré pedagogy vhodným způsobem motivovat, aby sami tyto žáky vyhledávali, s těmito žáky pracovali a dále rozvíjeli jejich nadání.

7 Kazuistika

Kazuistika je případová studie, popis určitého případu. Při vypracovávání jsem uplatnila metodu anamnézy (rozhovor s rodiči), pozorování a rozhovoru (s intelektově nadaným žákem, s jeho třídní učitelkou).

Anamnéza

Anamnéza je zjišťování údajů z minulosti, které mají podstatný vliv k rozpoznání osobnosti jedince, vztahovým rovinám. Má za cíl zjišťovat údaje, které osvětlí vývoj osobnosti jedince a zachycení všech (zjistitelných) faktorů podílejících se na vzniku jeho současného stavu. Jedním ze způsobů získání informací je anamnestický rozhovor (s rodiči dítěte).

Pozorování

Pozorování podle Gavory (2000) znamená sledování činnosti lidí, záznam této činnosti, její analýzu a vyhodnocení. Při kvantitativně orientovaném výzkumu pozorovatel už před začátkem pozorování ví přesně, co bude pozorovat. Tento způsob pozorování se nazývá strukturované pozorování. Pozorovatel sleduje průběh činností osobně (přímé pozorování) nebo ze záznamu (nepřímé pozorování).

Rozhovor

Gavora (2000) uvádí, že rozhovor je výzkumnou metodou, která umožňuje zachytit nejen fakta, ale i hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů. U rozhovoru můžeme sledovat i některé vnější reakce respondenta a podle nich potom pohotově usměrňovat další průběh kladení otázek. Obsahem rozhovoru jsou otázky a odpovědi. V rozhovoru se používají otázky uzavřené, polo uzavřené a otevřené.

Nestrukturovaný rozhovor umožňuje úplnou volnost odpovědí. Přináší nové, často nepředpokládané informace.

7.1 Kazuistika č. 1

Intelektově nadané dítě

Jméno: Martina

Věk: 12 let

Třída: sedmá, ZŠ

7.1.1 Anamnéza rodinná a osobní

Dívka vyrůstá v úplné rodině, v rodinném domě v malé obci. Matka má středoškolské vzdělání, momentálně pracuje jako vychovatelka ve školní družině. Otec má také středoškolské vzdělání, pracuje jako manager společnosti. Mladšímu bratrovi je 8 let, navštěvuje 2. třídu základní školy.

Mateřskou školu dívka nenavštěvovala. Matka byla v té době na mateřské dovolené, byla s ní doma. Momentálně je žákyní základní školy, která se nachází asi 8 km od rodné obce, každý den dojíždí autobusem. Školní docházka byla zahájena v roce 2002.

Od raného dětství pozorovali rodiče u dívky výrazný zájem o předměty kolem sebe. Od čtyř let jevila velký zájem o knihy, již v tomto věku zvládala jazyk na vysoké úrovni.

V pěti letech se naučila plynule číst, ale rodiče tomu nevěnovali velkou pozornost. Od šesti let se věnuje tanci. V současné době navíc navštěvuje literárně dramatický a počítačový kroužek.

Při vstupu do první třídy byla sociálně poněkud nezralá, špatně se přizpůsobovala dětskému kolektivu, příliš lpěla na rodičích, začátek povinné školní docházky byl pro ni první větší zkušeností s dětským kolektivem. Vždy byla více závislá na dospělých, jedná s nimi efektivněji než s dětmi.

Většinu náročných situací však nezvládá v klidu, často ji něco vyvede z míry. Občasnými výkyvy ve školním prospěchu se velice trápí.

Martina má příjemné charakterové vlastnosti, nekonfliktní, bezproblémová a zdvořilá dívka.

7.1.2 Vlastní pozorování během výuky

Pozorovaným objektem byla intelektově nadaná dívka. Pozorování probíhalo během dvou měsíců (září 2008, únor 2009). V září jsem na základní škole, kterou navštěvuje i Martina, vykonávala souvislou pedagogickou praxi.

Třidu, ve které se Martina nachází, jsem vyučovala český jazyk a občanskou výchovu. Odučila jsem v této třídě celkem 5 vyučovacích hodin českého jazyka (3x mluvnice, 1x literatura, 1x sloh) a 4 vyučovací hodiny občanské výchovy.

Tuto třídu jsem pak následně navštívila i v únoru a pozorovala jsem Martinu v hodině matematiky (2x), dějepisu (1x) a angličtiny (2x).

Při vyučování je Martina velice pozorná, pohotová, aktivní. Svými výkony převyšuje ostatní děti ve třídě. Je rychlá v úsudcích, ale nevykřikuje a vyčkává, co navrhnou ostatní.

Výuku nenarušuje žádnými nevhodnými poznámkami. K ostatním dětem je vstřícná, napovídá, občas se tváří pohoršeně, když některý ze žáků neví správnou odpověď.

Je u ní viditelná radost ze sebemenšího úspěchu. V kolektivu dětí je považována za „nejchytřejší“, ale není terčem pomluv.

Přestávky tráví ve společnosti asi čtyř spolužaček. Počáteční problémy, které se týkaly komunikace s ostatními vrstevníky, už jistě překonala.

Není vedena v žádné poradně. Nebyl pro ni vytvořen individuální vzdělávací plán.

7.1.3 Rozhovor s Martinou

Rozhovor byl prováděn před první vyučovací hodinou. Jelikož žákyně dojíždí do školy autobusem, je ve škole dříve než místní žáci. O rozhovor jsem ji slušně požádala, byla ke mně vstřícná, neměla námitek.

1. Otázka - Jaký předmět máš ve škole nejraději?
2. Otázka - Přijde ti učení jednoduché, učíš se bez úsilí a námahy (který předmět konkrétně)?
3. Otázka - Kolik času denně věnuješ učení?
4. Otázka - Nudíš se při výuce? Pokud ano, proč?
5. Otázka - Co tě ve škole vůbec nebaví a co bys chtěla zrušit? A proč?
6. Otázka - Pomáháš spolužákům, když tě o to požádají? A proč?

7. Otázka - Kdo jsou tvoji nejlepší kamarádi? A proč?
8. Otázka - Baví tě český jazyk a literatura, občanská výchova¹? Proč ano, proč ne?
9. Otázka - Jsi spokojený ve škole, třídě, ve které jsi? A proč?
10. Otázka - Chtěla bys přestoupit ze základní školy na gymnázium ano, ne a proč?
11. Otázka - Co děláš ve volném čase?

1. Odpověď - „Asi hudebku, tam akorát zpíváme.“
2. Odpověď - „Nevím, jak který předmět.“
3. Odpověď - „Hodinu nebo dvě.“
4. Odpověď - „Nenudím se. Akorát matika byla na začátku docela jednoduchá, tak jsem se nudila, ale teď už je to těžší.“
5. Odpověď - „Dějepis, neleze mi do hlavy.“
6. Odpověď - „Poradím jim, když potřebují.“
7. Odpověď - „Deniska, Renata, Anička, jezdíme spolu autobusem do školy.“
8. Odpověď - „Nebaví mě moc mluvnice, spíš má radši literaturu. Čtu si ráda knížky, které mě baví, třeba pověsti. V občance je to zatím dobrý, bereme rodinu, to mě baví.“
9. Odpověď - „Jo jsem spokojená.“
10. Odpověď - „Taťka a mamka chtěli, ale já nechtěla. Mám tady kamarády, znám učitele.“
11. Odpověď - „Tancuji, jezdíme s mamkou v pondělí a ve středu. Jezdím tam už od 1. třídy. Ráda čtu knížky.“

7.1.4 Rozhovor s třídní učitelkou

Rozhovor byl uskutečněn o velké přestávce, kdy si paní učitelka na mě našla čas. Byla velice milá, vstřícná.

1. Otázka - Ve kterých předmětech vyniká?
2. Otázka - Které předměty patří k jejím méně oblíbeným?
3. Otázka - Jak se chová při vyučovací hodině?
4. Otázka - Jak se chová o přestávkách?
5. Otázka - Jaký je její slovní projev?
6. Otázka - Jaké jsou její negativní projevy?

¹ O českém jazyce a občanské výchově se zmiňuji proto, že tuto aprobaci studuji.

7. Otázka - Jak si vede v českém jazyce a literatuře?
8. Otázka - Jak zvládá náročné situace (něco vyvede z míry, druhý řekne, že má jiný názor)?
9. Otázka - Jaké vyučovací metody nejčastěji využíváte při výuce?
10. Otázka - Máte připraveny úkoly pro ty žáky, kteří jsou s prací dříve hotovi?
11. Otázka - Vzděláváte se nějak pro práci s rozumově nadanými žáky?
12. Otázka - Setkáváte se na základní škole často s rozumově nadanými žáky?
13. Otázka - Je pro rozumově nadané žáky lepší navštěvovat běžnou základní školu nebo gymnázium?

1. Odpověď - „Martina není až tolik praktický typ, velice dobře jí jde český jazyk a literatura, má všeobecný přehled, je pečlivá. Velkou roli u ní hraje perfektní domácí příprava, je hodně svědomitá. Těžce nese sebemenší neúspěch, vykolejí ji i dvojka.“
2. Odpověď - „Nemá ráda předměty jako jsou dílny atd.“
3. Odpověď - „Martina je klidná, vážnější, tichá, přihlásí se jen tehdy, když to opravdu ví, je opatrnější.“
4. Odpověď - „Je klidná, většinou si opakuje látku na příští hodinu.“
5. Odpověď - „Martina je i ve slovním projevu pečlivá, rozmyslí si, co řekne.“
6. Odpověď - „Emotivně vše prožívá a hned by brečela.“
7. Odpověď - „Vyniká při psaní diktátů. Je velice pečlivá, chce být dokonalá.“
8. Odpověď - „Jak už jsem říkala, těžce nese sebemenší neúspěch, vykolejí ji i dvojka. Je to poznat navenek.“
9. Odpověď - „Nečastěji využívám rozhovoru, výkladu, práce ve dvojicích, občas i skupinové práce, která je ale časově trochu náročnější. Snažím se činnosti střídát, aby byli žáci stále aktivní. V minulém školním roce jsem se třídou vyzkoušela projektovou metodu, škola se zapojila do projektu *Den Země*.“
10. Odpověď - „Pro žáky, kteří jsou dříve hotovi s prací mám připraveny pracovní listy, nakopírované tajenky atd.“
11. Odpověď - „Čerpám pouze z literatury nebo Internetu. Škola nám zatím žádné jiné materiály, školení či kurzy neposkytuje.“
12. Odpověď - „S rozumově nadanými žáky se setkávám ojediněle, tito žáci většinou po ukončení páté třídy přestupují na gymnázium. Učila jsem jednu žákyni, která vynikala ve všech předmětech, jinak žáci vynikají většinou jen

v určité oblasti, předmětu, ale ona byla všeobecně nadaná.“

13. Odpověď - „Myslím, že přestup těchto žáků na gymnázium není šťastná volba. Ztrácejí dětství, učí je učitelé, kteří učí i středoškoláky. Pro některé děti to může mít i psychické následky, protože jsou zvyklí, že na základní škole vynikají, ale na gymnázium se takových v jedné třídě sejde už více a ne každé z nich se umí smířit s tím, že už není nejlepší.“

7.1.5 Shrnutí

Měla jsem možnost pozorovat intelektově nadanou dívku, která navštěvuje běžnou základní školu. Vyznačuje se charakteristickými znaky: výborná paměť, samostatné vyhledávání informací, vidí souvislosti, snaha po dokonalém provedení úkolu.

Mezi její negativní stránky patří: nepochopení z její strany, pokud ostatní žáci ihned nevidí souvislosti mezi částmi probrané látky, nezvládá náročné situace v klidu. Je považována za nejchytřejší dívku ze třídy, ale není terčem pomluv, posměchu.

Doporučovala bych konzultaci mezi pedagogy a rodiči. Pokud rodiče nepřeadili Martinu na osmileté gymnázium, bylo by vhodné, kdyby základní škola, kterou navštěvuje, projevila zájem o rozvoj jejího nadání.

Vhodná by byla spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou. Vytvoření individuálně vzdělávacího plánu, pokud ne ve více předmětech, alespoň v předmětu, ve kterém vyniká (český jazyk a literatura). S tím by souvisela i dostatečná informovanost pedagogů o dané problematice, popř. absolvování kurzů, školení pro práci s takovým žákem.

7.2 Kazuistika č. 2

Intelektově nadané dítě

Jméno: Tomáš

Věk: 13 let

Třída: sekunda, gymnázium

7.2.1 Anamnéza rodinná a osobní

Chlapec vyrůstá také v úplné rodině, v rodinném domě v malé obci. Matka má vysokoškolské vzdělání, momentálně pracuje jako účetní. Otec má také vysokoškolské vzdělání, je soukromý podnikatel. Tomášův mladší bratr je sedmiletý, navštěvuje 1. třídu základní školy.

Mateřskou školu navštěvoval v nedaleké obci, docházka začala v roce 1999. Do mateřské školy musel dojíždět, rodiče ho vozili každý den autem. Základní školu ve stejné obci začal navštěvovat v roce 2002. Momentálně navštěvuje gymnázium, které se nachází cca 15 km od rodné obce, každý den dojíždí autobusem. Školní docházka byla zahájena v roce 2007.

Tomášovo nadání se projevuje především v matematice. Je zdatný počtář, už ve třech letech se naučil čísla. Od čtyř let se učí anglickému jazyku u soukromého učitele. Momentálně navíc navštěvuje sportovní, střelecký a počítačový kroužek. Od malička projevuje zájem také o knihy, především encyklopedie, to je ovlivněno i tím, že s rodiči od raného dětství cestuje, letní prázdniny tráví na táborech, v zimě jezdí s rodiči na hory a v létě k moři.

Vždy byl extrémně aktivní a cílevědomý, velice zvědavý, často se ptal „proč“. Je dobrý pozorovatel, dlouhodobě se pamatuje detaily, je schopen věnovat pozornost zejména věcem a jevům, které ho zaujmou.

O dosažení svých cílů usiluje vytrvale, neustupuje snadno. Byl by dobrým partnerem v náročných úkolech, kde je důležitá vytrvalost, odpovědnost. Nerad přijímá názor druhého, ale není těžké ho o něm přesvědčit.

Nikdy u něj rodiče neregistrovali problémy s adaptací na nové lidi. Je samostatný, nezávislý, dovede se vžít do problémů ostatních, všímá si jejich potřeb. Dobře komunikuje s dospělými i s vrstevníky.

7.2.2 Vlastní pozorování během výuky

Pozorovaným objektem byl intelektově nadaný chlapec. Pozorování probíhalo také během jednoho měsíce (únor 2009). Navštívila jsem třídu gymnázia, ve které se Tomáš nachází, při hodině zeměpisu (1x), dějepisu (1x), angličtiny (2x), českého jazyka (2x), výtvarné výchovy (1x), matematiky (2x).

Tomáš vyniká v matematice, při vyučování je velice aktivní, pohotový, snadno nachází řešení problémových úloh, poznámky si dělá minimálně, logicky uvažuje. Mnoho poznatků má také v zeměpise a dějepise, je to podpořeno, jak už jsme se výše zmínila, častým cestováním s rodiči po České republice a zahraničí.

Mluví plynulou angličtinou, které se věnuje již od mateřské školy, často má při hodině vtipné poznámky, vytváří vtipné písničky, kterým však rozumí jen on sám a paní učitelka, velice pohotově reaguje na dotazy.

Je technicky zdatný, což je podpořeno dobře situovanou rodinou, má k dispozici mnoho technických vymožeností. Na požádání vyučujícího výtvarné výchovy vytvořil pro úvod hodiny (motivaci) powerpointovou prezentaci s doprovodem hudby, opět vtipnou formou. Je velice kreativní.

Tomáš je extrovert, velice otevřený. Je schopen vyjádřit, co právě potřebuje. Má v oblibě slovní hříčky, humor. Často se v hodinách „předvádí“.

Také není veden v žádné poradně a nebyl pro něj vytvořen individuální vzdělávací plán.

7.2.3 Rozhovor s Tomášem

Rozhovor byl realizován o velké přestávce, kdy Tomáš hrál se spolužáky stolní tenis. Slušně jsem ho požádala o tento rozhovor, neměl námitek, byl také vstřícný.

1. Otázka - Jaký předmět máš ve škole nejraději?
2. Otázka - Přijde ti učení jednoduché, učíš se bez úsilí a námahy (který předmět konkrétně)?
3. Otázka - Kolik času denně věnuješ učení?
4. Otázka - Nudíš se při výuce? Pokud ano, proč?
5. Otázka - Co tě ve škole vůbec nebaví a co bys chtěl zrušit? A proč?
6. Otázka - Pomáháš spolužákům, když tě o to požádají? A proč?

7. Otázka - Kdo jsou tvoji nejlepší kamarádi? A proč?
 8. Otázka - Baví tě český jazyk a literatura, občanská výchova? Proč ano, proč ne?
 9. Otázka - Jsi spokojený ve škole, třídě, ve které jsi? A proč?
 10. Otázka - Proč jsi přestoupil ze základní školy na gymnázium?
 11. Otázka - Co děláš ve volném čase?
-
1. Odpověď - „Nejraději mám tělocvik, atletiku a rád hraju fotbal.“
 2. Odpověď - „Jde mi to, dlouho se neučím, podle toho jestli něco píšem. Třeba nejmní se učím na informatiku a matiku.“
 3. Odpověď - „Asi hodinu.“
 4. Odpověď - „Někdy, dneska třeba zrovna o matice, pořád jenom opakuje.“
 5. Odpověď - „Přírodopis a dějepis, v dějepisu pořád jenom píšeme.“
 6. Odpověď - „Jo pomáhám.“
 7. Odpověď - „Vašek, Štěpán, s Vaškem spolu sedíme v lavici.“
 8. Odpověď - „Jak kdy, jen když něco nepíšeme. Literatura mě baví víc. Docela rád čtu, třeba teď mám rozečtený Lovce mamutů.“
 11. Odpověď - „Ano. Mám tu kamarády.“
 12. Odpověď - „S našima jsme o tom mluvili, našim to bylo jedno, nechali na mě ať se rozhodnu a já jsem na gymnázium chtěl.“
 13. Odpověď - „Hraju fotbal a hodně času trávím u počítače.“

7.2.4 Rozhovor s třídní učitelkou

Rozhovor byl uskutečněn po výuce. Byla velice ochotná.

1. Otázka - Ve kterých předmětech vyniká?
2. Otázka - Které předměty patří k jeho méně oblíbeným?
3. Otázka - Jak se chová při vyučovací hodině?
4. Otázka - Jak se chová o přestávkách?
5. Otázka - Jaký je jeho slovní projev?
6. Otázka - Jaké jsou jeho negativní projevy?
7. Otázka - Jak si vede v českém jazyce a literatuře?
8. Otázka - Jak zvládá náročné situace (něco vyvede z míry, druhý řekne, že má jiný názor)?

9. Otázka - Jaké vyučovací metody nejčastěji využíváte při výuce?
10. Otázka - Máte připraveny úkoly pro ty žáky, kteří jsou s prací dříve hotovi?
11. Otázka - Vzděláváte se nějak pro práci s rozumově nadanými žáky?
12. Otázka - Je pro rozumově nadané žáky lepší navštěvovat běžnou základní školu nebo gymnázium?

1. Odpověď - „Vyniká především v matematice, má všeobecný přehled, je velice sečtělý, vybaven do praktického života. Dovede aplikovat vědomosti, které nabyt.“
2. Odpověď - „Mezi jeho méně oblíbené předměty patří hudební a výtvarná výchova.“
3. Odpověď - „Tomáš je při vyučování velice aktivní a velice často a rád o hodině vtipkuje.“
4. Odpověď - „Tomáš je klidnější typ, zároveň je dominantní, má přirozenou autoritu. O přestávkách se ostatní žáci (chlapci) seskupují kolem něho, jelikož je z velice dobře situované rodiny, má stále něco nového (mobil atd.), co ostatní třeba nemají.“
5. Odpověď - „Tomáš slovní projev je na velice dobré úrovni, nestydí se, má celkem bohatou slovní zásobu.“
6. Odpověď - „Je trochu flink. Co nepotřebuje, k tomu přistupuje s lhostejností. Vymlouvá se, že ho to nebaví.“
7. Odpověď - „Velice odbývá slohy i ve slohu používá svůj humor, což není příliš vhodné. Když píšeme diktáty, tak občas dělá naprosto zbytečné chyby.“
8. Odpověď - „Tomáš neúspěchy moc neřeší, alespoň ne navenek. Velký vliv na něj má Jeho maminka, do hodně činností ho musí tlačit, na druhou stranu ho drží zkrátka.“
9. Odpověď - „Využívám výkladu, práce s učebnicí, písemných cvičení, vyučování diskusí, občas i skupinové vyučování.“
10. Odpověď - „Pro tyto žáky mám většinou připravena písemná cvičení, pracovní listy.“
11. Odpověď - „Čerpám jen z toho, co vyčtu z literatury a využívám Internet.“
12. Odpověď - „Určitě jsem pro, aby tito žáci navštěvovali gymnázium. Ale spíše bych preferovala šestiletá gymnázia než ta osmiletá, žáci jsou v období přestupu ještě nevyzrálí.“

7.2.5 Shrnutí

Druhým intelektově nadaným žákem, kterého jsem měla možnost pozorovat, byl chlapec navštěvující osmileté gymnázium. Vyznačuje se těmito charakteristickými rysy: výborná paměť, logické uvažování, je velice kreativní.

Rodiče přeřadili Tomáše na osmileté gymnázium, kde se rozvoj jeho nadání předpokládá. Doporučila bych opět konzultaci mezi rodiči a pedagogem, navrhla vyšetření pedagogicko-psychologickou poradnou a vytvořila individuálně vzdělávací plán v předmětu, ve kterém vyniká, v matematice. V předmětu anglický jazyk, bych navrhla, aby se účastnil výuky se staršími ročníky, jeho znalosti jsou na vysoké úrovni oproti spolužákům, výuka ho brzdí, dále nerozvíjí.

IV Závěr

Potřeba péče o intelektově nadané žáky se u nás dostává do povědomí veřejnosti. Základem by měla být práce s nimi ve školách (základních, středních). Zájmová činnost je nezbytným doplňkem této péče.

Nesmí být podceňován význam útlého a předškolního věku pro rozvoj dítěte. Informovanost pedagogů a kvalitní péče o intelektově nadané je důležitá už od předškolního věku, ve škole tedy už od první třídy.

Stejně tak je důležitá výchova a vzdělávání intelektově nadaných žáků na 2. stupni ZŠ. Pedagogové by měli rozvoj těchto žáků nadále podporovat, vytvářet vhodné podmínky. Problematika nadaného dítěte je věcí složitou. Na učiteli a jeho schopnostech podpořit žákovo nadání záleží především.

Existuje poměrně dost možností vhodné práce s intelektově nadanými dětmi, některé metody jsou však dosti náročné. Jejich složitost spočívá zejména v organizaci.

Důležitou roli ve výchově a vzdělávání rozumově nadaného dítěte má, a stále bude mít, rodina. Tedy na přístupu rodičů závisí, jak se nadané dítě bude rozvíjet. Velice podstatná je podpora jedince a porozumění ze strany rodičů.

Práce přináší dílčí pohled na problematiku intelektového nadání. Zaměřuje se na zkušenosti pedagogů s výukou a vzděláváním intelektově nadaných dětí. Poukazuje na rozdíly v přístupech pedagogů, postavení intelektově nadaných ve společnosti a jejich následné možnosti výchovy a vzdělávání.

Práce může být vhodná pro studenty učitelství, mnozí z nich se v praxi s intelektově nadanými žáky jistě setkají. Porovnat své zkušenosti, přístupy mohou i pedagogové ze školské praxe. Dále je určena pro ty, které problematika intelektového nadání zajímá a chtějí přispět ke zkvalitnění péče o tyto žáky.

V Literatura

Campbell, J. R. *Jak rozvíjet nadání vašich dětí*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2001, 172 s. ISBN 80-7178-516-4.

Hartl, P. *Stručný psychologický slovník*. Praha : Portál, 2004, 311 s. ISBN 80-7178-808-1.

Hříbková, L. *Nadání a nadaní : pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha : Univerzita Karlova, 2005, 209 s. ISBN 80-7290-213-X.

Hříbková, L. *Základní témata problematiky nadaných*. Vyd. 1. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského Praha s.r.o., 2007, 72 s. ISBN 978-80-86723-25-9.

Fořtík, V., Fořtíková, J. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností* : Vyd. 1. Praha : Portál, 2007, 126 s. ISBN 978-807367-297-3.

Gagné, R. M. *Podmínky učení*. Vyd. 1. Praha : SPN, 2004.

Gavora, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2000, 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

Kaprálek, K., Bělecký, Z. *Jak napsat a používat individuální vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2004, 139 s. ISBN 80-7181-887-2.

Landau, E. *Odvaha k nadání*. Vyd. 1. Praha : Akropolis, 2007, 162 s. ISBN 978-80-86903-48-4.

Laniado, N. *Jak od malička rozvíjet inteligenci dětí*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2004, 111 s. ISBN 80-7178-870-8.

Machů, E. *Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžných třídách základní školy – příručka pro učitele a studenty učitelství*. Brno : MU, 2006, 64 s. ISBN 80-210-3979-5.

Mertin, V. *Individuální vzdělávací program : Pro zdravotně postižené žáky*. Vyd. 1. Praha : Portál, 1995, 107 s. ISBN 80-7178-033-4.

Mönks, F. J., Ypenburg, I. H. *Naše dítě je velmi nadané: rukověť pro rodiče a učitele*. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2002, 98 s. ISBN 80-247-0445-5.

Hříbková, L. *Nadání, nadané děti a jejich vyhledávání*. In Moussová, H. *Diagnostika - pedagogickopsychologické poradenství II*. Vyd. 1., Praha : PedF UK, 2002, s. 170–193. ISBN 80–7290–101–x.

Hříbková, L. *Pedagogicko-psychologická intervence v práci s nadanými žáky*. In Moussová, H. *Intervence – pedagogickopsychologické poradenství III.*, Vyd. 1., Praha : PedF UK, 2004, s. 95-113. ISBN 80-7290-146-x.

Pelikán, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha : Karolinum, 1998, 270 s. ISBN 80-7184-569-8.

Piaget, J. *Psychologie inteligence*. Praha : Portál, 1999, 164 s. ISBN 80-7178-309-9.

Říčan, P. *Cesta životem*. Praha : Portál, 2004, 390 s. ISBN 80-7178-829-5.

Sejvalová, J. *Talent a nadání*. Praha : Institut dětí a mládeže MŠMT ČR, 2001, 60 s. ISBN 80-86784-03-7.

Vágnerová, M. *Vývojová psychologie I., Dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 80-246-0956-8.

VI Internetové zdroje

Webové stránky klubu Mensa

Dostupné z URL <<http://www.mensa.cz>>

Webové stránky Společnosti pro talent a nadání

Dostupné z URL <<http://www.talent-nadani.cz>>

Webové stránky Centra rozvoje nadaných dětí

Dostupné z URL <<http://www.nadanedeti.cz>>

Webové stránky RVP

Dostupné z URL <<http://www.rvp.cz>>

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Vybrané pasáže z RVP

Příloha č. 2 - Vybrané pasáže Školského zákona

Příloha č. 3 - Dotazníky

Příloha č. 4 - Ukázka vyplněných dotazníků

Příloha č. 5 - Práce intelektově nadaných žáků

Příloha č. 1 - Vybrané pasáže z RVP

5. Nadané dítě a RVP ZV/ŠVP

Část D Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání VÚP Praha 2007. Přestože je problematice nadání věnována již více než sto let pozornost odborníků, není dosud stanovena jednotná definice nadání, eventuálně mimořádného nadání. Také odhadované množství nadaných žáků se u jednotlivých autorů liší.

9 Vzdělávání žáků mimořádně nadaných

Zařazení problematiky výchovy a vzdělávání mimořádně nadaných žáků do základního vzdělávání je významné proto, že mimořádně nadaní žáci mají své specifické vzdělávací potřeby, na něž je třeba reagovat a vytvářet pro ně vhodné podmínky.

Nejčastěji je nadání definováno jako soubor schopností, které umožňují jedinci dosahovat výkonů nad rámec běžného průměru populace. Množství žáků s mimořádným nadáním se odhaduje na 3 až 10 %. Mimořádně nadaný žák může disponovat jedním, ale i několika druhy nadání.

Pro rozpoznávání a rozvíjení mimořádného nadání má základní vzdělávání zcela zásadní význam. Především jde o etapu vzdělávání, kterou prochází celá populace žáků, zároveň jde o období, které je dostatečně dlouhé pro systematické sledování žáků, pro rozpoznávání jejich nadání, pro vhodnou motivaci a rozvoj jejich nadání i pro možnost jejich uplatnění v konkrétních činnostech. Tito žáci potřebují specifickou péči a pomoc ze strany školy i rodiny, především při stimulaci a vytváření vhodných podmínek.

Identifikace nadání

Identifikace mimořádného nadání je dlouhodobý proces. Uplatňují se při něm metody pedagogické, psychologické, pedagogicko-psychologické i laické. Jde především o pozorování žáků ve školní práci, rozbor výsledků práce žáka a portfolio žáka, hodnocení testů a úloh, rozhovory se žákem a jeho rodiči. Především u žáků do 9 let je náročné jednoznačně stanovit, zda se jedná o mimořádné nadání, nebo o nerovnoměrný (zrychlený) vývoj, který se postupně může vyrovnávat s věkovou normou a ve výsledku se může pohybovat v pásmu lepšího průměru. Při vyhledávání mimořádně nadaných žáků je třeba věnovat pozornost i žákům s vývojovou poruchou učení nebo chování, s tělesným handicapem, žákům z odlišného kulturního a znevýhodňujícího sociálního prostředí.

Pomoc při identifikaci a následné péči o mimořádně nadaného žáka mohou učitelům se souhlasem rodičů nebo zákonných zástupců žáka poskytnout psychologové v síti pedagogicko-psychologických poraden.

Specifika mimořádně nadaných žáků:

- žák svými znalostmi přesahuje stanovené požadavky;
- problematický přístup k pravidlům školní práce;
- tendence k vytváření vlastních pravidel;
- sklon k perfekcionismu a s tím související způsob komunikace s učiteli, který může být i kontroverzní;
- vlastní pracovní tempo;
- vytváření vlastních postupů řešení úloh, které umožňují kreativitu
- malá ochota ke spolupráci v kolektivu;
- rychlá orientace v učebních postupech;
- záliba v řešení problémových úloh zvláště ve spojitosti s vysokými schopnostmi oboru; přeceňování svých schopností u žáků s pohybovým nadáním;
- kvalitní koncentrace, dobrá paměť, hledání a nacházení kreativních postupů;
- vhled do vlastního učení;
- zvýšená motivace k rozšiřování základního učiva do hloubky, především ve vyučovacích předmětech, které reprezentují nadání dítěte;
- potřeba projevení a uplatnění znalostí a dovedností ve školním prostředí

Vytváření vztahové sítě u mimořádně nadaných dětí

Vytváření vztahové sítě je u mimořádně nadaných žáků ovlivněno jejich osobnostní strukturou, zejména převažující silnou tendencí k introverzi. Také některé osobnostní vlastnosti těchto žáků mohou znesnadňovat vytváření nekonfliktních vztahů ať již k vrstevníkům, nebo k učitelům i k sobě samým. Především sklon k perfekcionismu, zvýšená kritičnost k sobě i k okolnímu světu a specifický druh humoru mohou patřit k faktorům, které ovlivňují vytváření vztahů k vrstevníkům - spolužákům. Tam, kde se nevytvořily podmínky pro to, aby se dítě naučilo zacházet se svými specifickými schopnostmi, může paradoxně být jeho mimořádné nadání příčinou vytvoření negativního sebeobrazu a popírání vlastních schopností. Jindy se stane, že vlivem nepodnětného a málo vstřícného prostředí se žák uzavírá do vnitřního světa svých schopností a odmítá s okolním prostředím vrstevníků komunikovat. Tato situace je častá vzhledem k tomu, že mezi nadanými žáky je mnoho introvertů se špatnou sociální přizpůsobivostí, kterým vyhovuje omezená

komunikace s okolím anebo je u nich patrná větší tendence ke komunikaci s věkově staršími.

Velmi důležité také je, do jaké míry druh nadání žáka koresponduje se schopnostmi a možnostmi jeho okolí, tzn. jeho rodiny, školní třídy, učitelů i vrstevníků. V době, kdy žáci vstupují do školy, je pro ně důležité, aby se stali členy komunity, do které patří vzhledem ke svému věku, a to i přesto, že tito žáci obvykle snadno komunikují s dospělými nebo staršími spolužáky. Často právě nadaní mají strach, že se jim nepodaří začlenit se do komunity, ke které se věkově vztahují. Dochází tak k tomu, že se jejich snaha o včlenění se do přirozené vrstevnické skupiny spojuje s tendencí k popření vlastních schopností. S přibývajícím věkem se u těchto žáků zvyšuje jejich sociální vnímavost, kdy si dobře uvědomují svoje přednosti i nedostatky a svoje postavení ve skupině vrstevníků, kdy se jejich mimořádné nadání může stát i důvodem k obdivu vrstevníků.

Pro vytváření pozitivního klimatu mimořádně nadaným žákům je zapotřebí dostatek vnímavosti okolí ke specifickým žákům.

Možné úpravy způsobů výuky mimořádně nadaných žáků

Při vzdělávání mimořádně nadaných žáků by měl způsob výuky žáků vycházet důsledně z principů individualizace a vnitřní diferenciaci.

Příklady pedagogicko-organizačních úprav:

- individuální vzdělávací plány;
- doplnění, rozšíření a prohloubení vzdělávacího obsahu;
- zadávání specifických úkolů;
- zapojení do samostatných a rozsáhlejších prací a projektů;
- vnitřní diferenciaci žáků v některých předmětech;
- občasné (dočasné) vytváření skupin pro vybrané předměty s otevřenou možností volby na straně žáka;
- účast ve výuce některých předmětů se staršími žáky.

Příloha č. 2 - Vybrané pasáže Školského zákona

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

ČÁST PRVNÍ

Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů nadaných

§ 17

Vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů

(1) Školy a školská zařízení vytvářejí podmínky pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů.

(2) K rozvoji nadání dětí, žáků a studentů lze uskutečňovat rozšířenou výuku některých předmětů nebo skupin předmětů. Třídám se sportovním zaměřením nebo žákům a studentům vykonávajícím sportovní přípravu může ředitel školy odlišně upravit organizace vzdělávání.

(3) Ředitel školy může mimořádně nadaného nezletilého žáka na žádost osoby, která je v souladu se zvláštním právním předpisem nebo s rozhodnutím soudu oprávněna jednat za dítě nebo nezletilého žáka (dále jen „zákonný zástupce“), a mimořádně nadaného zletilého žáka nebo studenta na jeho žádost přeřadit do vyššího ročníku. Součástí žádosti žáka, který plní povinnou školní docházku, je vyjádření školského poradenského zařízení a registrujícího praktického lékaře pro děti a dorost. Podmínkou přeřazení je vykonání zkoušek z učiva nebo části učiva ročníku, který žák nebo student nebude absolvovat. Obsah a rozsah zkoušek stanoví ředitel školy.

§18

Individuální vzdělávací plán

Ředitel školy může s písemným doporučením školského poradenského zařízení povolit nezletilému žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami nebo s mimořádným nadáním na žádost jeho zákonného zástupce a zletilému žákovi nebo studentovi se speciálními vzdělávacími potřebami nebo s mimořádným nadáním na jeho žádost vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu. Ve středním vzdělávání nebo vyšším

odborném vzdělávání může ředitel školy povolit vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu i z jiných závažných důvodů.

§19

Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem pravidla a náležitosti zjišťování vzdělávacích potřeb dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů nadaných a úpravou organizace, přijímání, průběhu a ukončování vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a nadaných, náležitosti individuálního vzdělávacího plánu a podmínky pro přerazování do vyššího ročníku.

Příloha č. 3 – Dotazníky

Dotazník

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,

jsem studentkou 4. ročníku Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TUL. Zpracovávám diplomovou práci na téma *Edukace intelektově nadaných žáků v rámci nižšího sekundárního vzdělávání*. Průzkum přispěje k vytvoření dílčího obrazu současné problematiky přístupu učitelů k podněcování rozvoje intelektově nadaných žáků v oblasti nižšího sekundárního vzdělávání. Touto cestou Vás prosím o spolupráci a vyplnění tohoto anonymního dotazníku.

Dotazník slouží jen pro výzkumné účely. Získané poznatky budou nejen podkladem pro mou diplomovou práci, ale přispějí též ke zkvalitnění péče o tyto žáky.

Předem děkuji za spolupráci a čas strávený nad vyplněním dotazníku.

Pavλίna Šiklová

Instrukce k vyplnění dotazníku:

Zakroužkujte Vámi vybranou odpověď (odpovědi) v položkách č. 1, 2, 3, 6, 7, 12.

Zakroužkujte Vámi vybranou odpověď (odpovědi) v položkách č. 8, 9, 10 a doplňte.

Doplňte odpovědi v položkách č. 4, 5, 11, 13, 14, 15, 16.

1. Jste:

- a) žena
- b) muž

2. Váš věk:

- a) do 30 let
- b) 31 – 40 let
- c) 41 – 50 let
- d) 50 let a více

3. Délka Vaší pedagogické praxe:

- a) do 5 let
- b) 6 - 10 let
- c) 11 – 20 let
- e) 21 let a více

4. Jak dlouho působíte na gymnáziu?

5. Vaše aprobace:

6. Jaké vyučovací metody využíváte při výuce?

- a) výklad
- b) práce s učebnicí, knihou
- c) písemné cvičení
- d) vyučování diskusí
- e) samostatné studium
- f) skupinové vyučování
- g) projektové vyučování
- h) exkurze
- i) jiné

7. Jaké další činnosti, úkoly máte připraveny pro žáky, kteří jsou s prací ve vyučovací hodině dříve hotovi?

- a) písemné cvičení
- b) problémová úloha
- c) vyhledávání v literatuře
- d) pracovní listy
- e) jiné

8. Účastní se žáci olympiád v předmětech Vaší aprobační?

- a) ano
- b) ne

Pokud ano,

- a) jak často se žáci olympiád účastní? _____
 - b) kolik žáků přibližně se olympiád účastní? _____
 - c) jak jsou žáci při řešení olympiád úspěšní? _____
 - d) jak se na olympiádu se žáky připravujete? _____
- _____
- _____
- _____

9. Jaké možnosti dalšího vzdělávání předmětů Vaší aprobační mají žáci ve škole?

Předmět: _____

- a) zájmové kroužky
 - b) semináře
 - c) jiné _____
- _____

Předmět: _____

- a) zájmové kroužky
 - b) semináře
 - c) jiné _____
- _____

10. Nachází (nacházel) se ve třídách, které učíte (jste učil/a), intelektově nadaný žák?

- a) ano
- b) ne

Pokud ano, pokračujte položkami 10 a), b), c), d), e), f), g), následně položkami

č. 11, 12, 13, 14 a), 15 a), 16.

Pokud ne, pokračujte položkou 10 h), následně položkami 12, 13, 14 b), 15 b),

16.

- a) Ve které třídě se intelektově nadaný žák nachází? _____
- b) Je to chlapec nebo dívka? _____
- c) V jakém předmětu? _____
- d) Jaké jsou její/jeho projevy nadání? _____

- e) Je intelektové nadání žáka potvrzeno pedagogicko-psychologickou poradnou?

Co Vám radí? _____

- f) Byl pro žáka vytvořen individuální vzdělávací plán? Kým byl vytvořen? _____

- g) Je komunikace s rodiči dobrá či špatná? Jak probíhá? _____

- h) Jaké jsou podle Vás projevy intelektově nadaného žáka?

11. Kolik intelektově nadaných žáků jste učil/a po dobu Vaší pedagogické praxe?

12. Jaké vyučovací strategie jsou podle Vás nejlepší pro rozvoj rozumově nadaných?

- a) samostatná práce
- b) problémová úloha
- c) práce s textovým materiálem
- d) diskuse k tématům
- e) referát
- f) jiné _____

13. Používáte některé z metod uvedených v položce č. 12? Pokud ano, jak se Vám osvědčily?

14. a) Jaké problémy jste shledal/a při výchově a vzdělávání rozumově nadaných žáků?

b) S jakými problémy byste se podle Vás mohl/a setkat při výchově a vzdělávání rozumově nadaných žáků?

15. a) Z jakého důvodu je podle Vás výskyt intelektově nadaného žáka ve třídě ku prospěchu ostatních žáků?

b) Z jakého důvodu by podle Vás mohl být výskyt intelektově nadaného žáka ve třídě ku prospěchu ostatních žáků?

16. Jaký je Váš názor na zřizování gymnázií od 6. ročníku?

Dotazník

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,

jsem studentkou 4. ročníku Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TUL. Zpracovávám diplomovou práci na téma *Edukace intelektově nadaných žáků v rámci nižšího sekundárního vzdělávání*. Průzkum přispěje k vytvoření dílčího obrazu současné problematiky přístupu učitelů k podněcování rozvoje intelektově nadaných žáků v oblasti nižšího sekundárního vzdělávání. Touto cestou Vás prosím o spolupráci a vyplnění tohoto anonymního dotazníku.

Dotazník slouží jen pro výzkumné účely. Získané poznatky budou nejen podkladem pro mou diplomovou práci, ale přispějí též ke zkvalitnění péče o tyto žáky.

Předem děkuji za spolupráci a čas strávený nad vyplněním dotazníku.

Pavλίna Šiklová

Instrukce k vyplnění dotazníku:

Zakroužkujte Vámi vybranou odpověď (odpovědi) v položkách č. 1, 2, 3, 5, 6, 11.

Zakroužkujte Vámi vybranou odpověď (odpovědi) v položkách č. 7, 8, 9 a doplňte.

Doplňte odpovědi v položkách č. 4, 10, 12, 13, 14, 15.

1. Jste:

- a) žena
- b) muž

2. Váš věk:

- a) do 30 let
- b) 31 – 40 let
- c) 41 – 50 let
- d) 50 let a více

3. Délka Vaší pedagogické praxe:

- a) do 5 let
- b) 6 - 10 let
- c) 11 – 20 let
- e) 21 let a více

4. Vaše aprobace:

5. Jaké vyučovací metody využíváte při výuce?

- a) výklad
 - b) práce s učebnicí, knihou
 - c) písemné cvičení
 - d) vyučování diskusí
 - e) samostatné studium
 - f) skupinové vyučování
 - g) projektové vyučování
 - h) exkurze
 - i) jiné _____
-

6. Jaké další činnosti, úkoly máte připraveny pro žáky, kteří jsou s prací ve vyučovací hodině dříve hotovi?

- a) písemné cvičení
 - b) problémová úloha
 - c) vyhledávání v literatuře
 - d) pracovní listy
 - e) jiné _____
-

7. Účastní se žáci olympiád v předmětech Vaší aprobace?

- a) ano
- b) ne

Pokud ano,

- e) jak často se žáci olympiád účastní? _____
 - f) kolik žáků přibližně se olympiád účastní? _____
 - g) jak jsou žáci při řešení olympiád úspěšní? _____
 - h) jak se na olympiádu se žáky připravujete? _____
- _____
- _____
- _____

8. Jaké možnosti dalšího vzdělávání předmětů Vaší aprobace mají žáci ve škole?

Předmět: _____

- a) zájmové kroužky
 - b) semináře
 - c) jiné _____
- _____

Předmět: _____

- a) zájmové kroužky
 - b) semináře
 - c) jiné _____
- _____

9. Nachází (nacházel) se ve třídách, které učíte (jste učil/a), intelektově nadaný žák?

- a) ano
- b) ne

**Pokud ano, pokračujte položkami 9 a), b), c), d), e), f), g), následně položkami
č. 10, 11, 12, 13 a), 14 a), 15.**

**Pokud ne, pokračujte položkou 9 h), následně položkami 11, 12, 13 b), 14 b),
15.**

- a) Ve které třídě se intelektově nadaný žák nachází? _____
- b) Je to chlapec nebo dívka? _____
- c) V jakém předmětu? _____

d) Jaké jsou její/jeho projevy nadání? _____

e) Je intelektové nadání žáka potvrzeno pedagogicko-psychologickou poradnou?

Co Vám radí? _____

f) Byl pro žáka vytvořen individuální vzdělávací plán? Kým byl vytvořen? _____

g) Je komunikace s rodiči dobrá či špatná? Jak probíhá? _____

h) Jaké jsou podle Vás projevy intelektově nadaného žáka?

10. Kolik intelektově nadaných žáků jste učil/a po dobu Vaší pedagogické praxe?

11. Jaké vyučovací strategie jsou podle Vás nejlepší pro rozvoj rozumově nadaných?

a) samostatná práce

b) problémová úloha

c) práce s textovým materiálem

d) diskuse k tématům

e) referát

f) jiné _____

12. Používáte některé z metod uvedených v položce č. 11? Pokud ano, jak se Vám osvědčily?

13. a) Jaké problémy jste shledal/a při výchově a vzdělávání rozumově nadaných žáků?

b) S jakými problémy byste se podle Vás mohl/a setkat při výchově a vzdělávání rozumově nadaných žáků?

14. a) Z jakého důvodu je podle Vás výskyt intelektově nadaného žáka ve třídě ku prospěchu ostatních žáků?

b) Z jakého důvodu by podle Vás mohl být výskyt intelektově nadaného žáka ve třídě ku prospěchu ostatních žáků?

15. Jaký je Váš názor na zřizování gymnázií od 6. ročníku?

Příloha č. 4 – Ukázka vyplněných dotazníků

Dotazník

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,

jsem studentkou 4. ročníku Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TUL. Zpracovávám diplomovou práci na téma *Edukace intelektově nadaných žáků v rámci nižšího sekundárního vzdělávání*. Průzkum přispěje k vytvoření dílčího obrazu současné problematiky přístupu učitelů k podněcování rozvoje intelektově nadaných žáků v oblasti nižšího sekundárního vzdělávání. Touto cestou Vás prosím o spolupráci a vyplnění tohoto anonymního dotazníku.

Dotazník slouží jen pro výzkumné účely. Získané poznatky budou nejen podkladem pro mou diplomovou práci, ale přispějí též ke zkvalitnění péče o tyto žáky.

Předem děkuji za spolupráci a čas strávený nad vyplněním dotazníku.

Pavlaína Šiklová

Instrukce k vyplnění dotazníku:

Zakroužkujte Vámi vybranou odpověď (odpovědi) v položkách č. 1, 2, 3, 6, 7, 12.

Zakroužkujte Vámi vybranou odpověď (odpovědi) v položkách č. 8, 9, 10 a doplňte.

Doplňte odpovědi v položkách č. 4, 5, 11, 13, 14, 15, 16.

1. Jste:

- ☒ a) žena
- ☐ b) muž

2. Váš věk:

- ☐ a) do 30 let
- ☐ b) 31 – 40 let
- ☐ c) 41 – 50 let
- ☒ d) 50 let a více

3. Délka Vaší pedagogické praxe:

- a) do 5 let
- b) 6 - 10 let
- c) 11 – 20 let
- ☒ (e) 21 let a více

4. Jak dlouho působíte na gymnáziu?

od r. 1982

5. Vaše aprobace:

Br V - CHE

6. Jaké vyučovací metody využíváte při výuce?

- ☒ (a) výklad
- b) práce s učebnicí, knihou
- ☒ (c) písemné cvičení
- d) vyučování diskusí
- e) samostatné studium
- ☒ (f) skupinové vyučování - lab. cv.
- g) projektové vyučování
- ☒ (h) exkurze
- i) jiné výukové programy na PC ; pracovní sešity

7. Jaké další činnosti, úkoly máte připraveny pro žáky, kteří jsou s prací ve vyučovací hodině dříve hotovi?

- a) písemné cvičení
- ☒ (b) problémová úloha
- c) vyhledávání v literatuře
- d) pracovní listy
- e) jiné _____

8. Účastní se žáci olympiád v předmětech Vaší aproby?

☒ a) ano

☐ b) ne

Pokud ano,

e) jak často se žáci olympiád účastní? pravidelně každý rok

f) kolik žáků přibližně se olympiád účastní? 2

g) jak jsou žáci při řešení olympiád úspěšní? obvykle 1. místo okres, 2. místo (míst. 2.) v kraji

h) jak se na olympiádu se žáky připravujete? o.v. h. → 1x týdně; kopírováním
a práce s doporoučenou literaturou, práce v laboratorii

9. Jaké možnosti dalšího vzdělávání předmětů Vaší aproby mají žáci ve škole?

Předmět: CH

☒ a) zájmové kroužky např. CH

☒ b) semináře

☐ c) jiné

Předmět: Pr. O. v. P - KVA min.

a) zájmové kroužky

b) semináře

c) jiné

10. Nachází (nacházel) se ve třídách, které učíte (jste učil/a), intelektově nadaný žák?

☒ a) ano

☐ b) ne

Pokud ano, pokračujte položkami 10 a), b), c), d), e), f), g), následně položkami

č. 11, 12, 13, 14 a), 15 a), 16.

Pokud ne, pokračujte položkou 10 h), následně položkami 12, 13, 14 b), 15 b), 16.

- a) Ve které třídě se intelektově nadaný žák nachází? KVA
- b) Je to chlapec nebo dívka? chlapec
- c) V jakém předmětu? čís
- d) Jaké jsou její/jeho projevy nadání? nadstandardní znalosti a dovednosti v předmětu; domácí laborator, literatura
- e) Je intelektové nadání žáka potvrzeno pedagogicko-psychologickou poradnou?
Co Vám radí? nic
- f) Byl pro žáka vytvořen individuální vzdělávací plán? Kým byl vytvořen? nebyl
- g) Je komunikace s rodiči dobrá či špatná? Jak probíhá? rodiče nevídám

h) Jaké jsou podle Vás projevy intelektově nadaného žáka?

na velmi dobré úrovni nejen v chemii ale i např. v NET, ANI. Schopnost samostatně pracovat, orientace při řešení úloh. Schopnost propojit znalosti z více oborů.

11. Kolik intelektově nadaných žáků jste učil/a po dobu Vaší pedagogické praxe?

číslo nejmenšího náho, ale měla bych se poměrně hodně

12. Jaké vyučovací strategie jsou podle Vás nejlepší pro rozvoj rozumově nadaných?

- ☒ a) samostatná práce
- ☒ b) problémová úloha
- ☒ c) práce s textovým materiálem
- ☒ d) diskuse k tématům
- e) referát

f) jiné seminární práce a motivovaná samostatná práce

13. Používáte některé z metod uvedených v položce č. 12? Pokud ano, jak se Vám osvědčily?

nejvíce se osvědčily problemové úlohy a diskuse
s nimi.

14. a) Jaké problémy jste shledal/a při výchově a vzdělávání rozumově nadaných žáků?

například, že při dostatečném vyhledání se nespořádají
problémy nemohou.

b) S jakými problémy byste se podle Vás mohl/a setkat při výchově a vzdělávání rozumově nadaných žáků?

15. a) Z jakého důvodu je podle Vás výskyt intelektově nadaného žáka ve třídě ku prospěchu ostatních žáků?

je-li dobrá skladba třídy, pak je to spíše pozitivní
a lepším výsledkem i další schopnosti žáka. V opačném
případě může ve třídě být jen problém.

b) Z jakého důvodu by podle Vás mohl být výskyt intelektově nadaného žáka ve třídě ku prospěchu ostatních žáků?

16. Jaký je Váš názor na zřizování gymnázií od 6. ročníku?

Volba bych raději posunul od 8. ročníku, když žáci už
studium. Přemýšlel na možnost školy byla pro studenty dlouhá
a poslední 2 ročníky jsou obvykle unaveni přiklonit se k škole.

Dotazník

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,

jsem studentkou 4. ročníku Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TUL. Zpracovávám diplomovou práci na téma *Edukace intelektově nadaných žáků v rámci nižšího sekundárního vzdělávání*. Průzkum přispěje k vytvoření dílčího obrazu současné problematiky přístupu učitelů k podněcování rozvoje intelektově nadaných žáků v oblasti nižšího sekundárního vzdělávání. Touto cestou Vás prosím o spolupráci a vyplnění tohoto anonymního dotazníku.

Dotazník slouží jen pro výzkumné účely. Získané poznatky budou nejen podkladem pro mou diplomovou práci, ale přispějí též ke zkvalitnění péče o tyto žáky.

Předem děkuji za spolupráci a čas strávený nad vyplněním dotazníku.

Pavčina Šiklová

Instrukce k vyplnění dotazníku:

Zakroužkujte Vámi vybranou odpověď (odpovědi) v položkách č. 1, 2, 3, 5, 6, 11.

Zakroužkujte Vámi vybranou odpověď (odpovědi) v položkách č. 7, 8, 9 a doplňte.

Doplňte odpovědi v položkách č. 4, 10, 12, 13, 14, 15.

1. Jste:

- ☒ a) žena
- ☐ b) muž

2. Váš věk:

- ☐ a) do 30 let
- ☐ b) 31 – 40 let
- ☐ c) 41 – 50 let
- ☒ d) 50 let a více

3. Délka Vaší pedagogické praxe:

- a) do 5 let
- b) 6 - 10 let
- c) 11 – 20 let
- ☒ e) 21 let a více

4. Vaše aprobační:

Čj, Hv

5. Jaké vyučovací metody využíváte při výuce?

- ☒ a) výklad
- ☒ b) práce s učebnicí, knihou
- ☒ c) písemné cvičení
- ☒ d) vyučování diskusí
- ☒ e) samostatné studium
- ☒ f) skupinové vyučování
- ☒ g) projektové vyučování
- ☒ h) exkurze
- i) jiné frontální výuka,

6. Jaké další činnosti, úkoly máte připraveny pro žáky, kteří jsou s prací ve vyučovací hodině dříve hotovi?

- a) písemné cvičení
- ☒ b) problémová úloha
- ☒ c) vyhledávání v literatuře
- d) pracovní listy
- e) jiné _____

7. Účastní se žáci olympiád v předmětech Vaší aprobační?

- ☒ a) ano
- b) ne

Pokud ano,

- a) jak často se žáci olympiád účastní? každoročně
- b) kolik žáků přibližně se olympiád účastní? 30-40 (ve škole)
- c) jak jsou žáci při řešení olympiád úspěšní? okremí kola, krásná kola
- d) jak se na olympiádu se žáky připravujete? mimo vyučování,
a hodinách semináře Čj

8. Jaké možnosti dalšího vzdělávání předmětů Vaší aprobace mají žáci ve škole?

Předmět: Čj

- a) zájmové kroužky
- ☒ b) semináře
- c) jiné nepovinný předmět literární dramat. výskova

Předmět: Hv

- ☒ a) zájmové kroužky
- b) semináře
- c) jiné

9. Nachází (nacházel) se ve třídách, které učíte (jste učil/a), intelektově nadaný žák?

- ☒ a) ano, ale výjimečně
- b) ne

Pokud ano, pokračujte položkami 9 a), b), c), d), e), f), g), následně položkami

č. 10, 11, 12, 13 a), 14 a), 15.

Pokud ne, pokračujte položkou 9 h), následně položkami 11, 12, 13 b), 14 b), 15.

- a) Ve které třídě se intelektově nadaný žák nachází? 8. třída
- b) Je to chlapec nebo dívka? dívka

c) V jakém předmětu? ve všech

d) Jaké jsou její/jeho projevy nadání? výborný prospěch,
mnoho mimoškolních aktivit

e) Je intelektové nadání žáka potvrzeno pedagogicko-psychologickou poradnou?

Co Vám radí? ne

f) Byl pro žáka vytvořen individuální vzdělávací plán? Kým byl vytvořen?

ne

g) Je komunikace s rodiči dobrá či špatná? Jak probíhá? výborná

h) Jaké jsou podle Vás projevy intelektově nadaného žáka?

výborný prospěch, mimoškolní další vzdělávání
(jazyky, hudba), výborný prospěch

10. Kolik intelektově nadaných žáků jste učil/a po dobu Vaší pedagogické praxe?

ani nevím

11. Jaké vyučovací strategie jsou podle Vás nejlepší pro rozvoj rozumově nadaných?

a) samostatná práce

☒ b) problémová úloha

c) práce s textovým materiálem

☒ d) diskuse k tématům

e) referát

f) jiné

12. Používáte některé z metod uvedených v položce č. 11? Pokud ano, jak se Vám osvědčily?

problémové úlohy a diskuse i mimo vyučování

13. a) Jaké problémy jste shledal/a při výchově a vzdělávání rozumově nadaných žáků?

více času se musí věnovat integrovaným náklům,

b) S jakými problémy byste se podle Vás mohl/a setkat při výchově a vzdělávání rozumově nadaných žáků?

stagnace vývoje dítěte, ukumení kájmu - mada v hodinách

14. a) Z jakého důvodu je podle Vás výskyt intelektově nadaného žáka ve třídě ku prospěchu ostatních žáků?

je kakovnem třídy, pomáhá ostatním

b) Z jakého důvodu by podle Vás mohl být výskyt intelektově nadaného žáka ve třídě ku prospěchu ostatních žáků?

viz 14 a)

15. Jaký je Váš názor na zřizování gymnázií od 6. ročníku?

*ma být je pro velmi nadané děti;
a současným stavem odliou dětí ke ZŠ nesouhlasím*

Tomáš

Nemotorný Křivoklád

Na devašero horami a devašero řekami stál hustý černý les. V něm žili stromové lidi. Bylo jich tam hodně. Žili ve stromech. Jeden z nich byl hodně nemotorný. Jmenoval se Křivoklád. Jednou šli kácat velký strom. A na Křivokláda nohu spadl kmen. Noha byla velmi zpyčelámaná. Odnesli ho do operačního domu, kde mu museli dát na levou nohu listový obal. Dva týdny byl v umělém spánku. Když se probudil, propadl panice. Stromový psychiatr ho po několika hodinách uklidnil. Druhý den mu dali na nohu listový fáč. Chodil do stromové nemocnice na rehabilitace.

Po několika letech Křivoklád založil rodinu. Měl ženu Kropáčkovou a dva syny Klaskovíka a Brskovíka.

Po čase přišel do vesnice skrytí v listí kouzelník, který se jmenoval Bravoslav. Kouzelník navrhl Křivokládu cestu do jeho Země, aby měl zcela zdravou nohu. Křivoklád neváhal a na kouzelníkovu obávku odpověděl, že půjde. Bravoslav řekl, ať se vypraví brzy ráno. Další den Křivoklád brzy ráno vstal a s rodinou se rozloučil. Bravoslav ještě Křivokláda poprosil: „Až vyjdeme, neohlížej se za sebou.“ Křivoklád byl velice nervózní. Čím víc se blížil k Bravoslavově Zemi, čím dál víc Křivokláda bolela noha.

Jednou se Bravoslav zastavil a nechtěl jít dál. Křivoklád byl
v tu chvíli nervoziější než dřív. Nevěděl co se děje. Bravoslav křikl:
"Běž, udikj !!!" Křivoklád neváhal. Najednou před sebou vidí nádherné
město. Bravoslav křičel z dálky: "Běž za panem Mračkovánem, ten si
pomůže." Křivoklád šel za tím neznámým panem. Když tam došel,
pan mu říká, ať se posadí a zavře si oči. Křivoklád byl nejistý, ale
věřil Bravoslavovi. Křivoklád usnul. Druhé ráno byl Křivoklád
doma a nohu měl zcela uzdravenou. A tak se Křivoklád změnil
v šikovného stromového mužička.

Na devátero horami a devátero říkami
stál hustý černý les. V něm žila dvě strašidla,
jeden byl čert Vozembouch a druhá byla
ježibaba jménem Kuří oko. Byli spolu už
hodně let.

Chodili do zámku za panem králem. Ten
měl nádhernou dceru Liběňku, protože byla
moc pyšná a klá, bránila poddané.

Jednou přijel na zámek krásný a hodný
princ jménem Jiří. Princezna se do něho
hned zamilovala. Princ přesto věděl, že prin-
cezna je klá a pyšná, tak ji pokřestil
tím, že přivolal ježibaba a čerta, ty si ji
vzali do černého lesa.

Vymazali ji paměť kouzelným lektvarem.
Princezna si myslela, že to jsou její rodiče.
Uklízela jim, vařila, prala a pekla. Jakmile
ji bylo osmnáct let, ji ježibaba a čert upekli
velký a lahodný dort, do kterého přidali

lektor vzpomínek. Za pár dní jim utekla,
loučala se krájem až přišla ke krásnému
rámku. Všichni došli a uviděli prince
Jirího. Náhle si vzpomněla, že kdysi dávno
na prince byla klá. Princ Jirí se do ní také
zamiloval a vzal si ji za ženu, měli spolu tři
krásné děti.

Od té doby byla hodná a poučila se ze
všech svých chyb. A žili spolu šťastně až do
smrti. Čert a jízibaba se také vzali a měli
spolu rozlomili čertice a krásná jízibabka.

Žili spolu všichni šťastně na rámku a
možná i dodnes.

